

mladika

2011

5-6

CENA 4,00 €

Hladna prha tudi za slovensko šolo

Zvone Štrubelj

VEČ DOMOVINE IN VEČ DRŽAVE

Uvodnik

Nada Lomovšek

PESMI

MOJCA POLONA VAUPOTIČ

ZNAMENJA NA SLOVENSKEM

KAZALO

Zvone Štrubelj: Več domovine in več države	1
Vladimir Kos: Tebi, nebeška Marija!	4
Hladna prha tudi za slovensko šolo	5
Janez Jurič: Dedijeva hruška	6
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	11
Nada Lomovšek: Pesmi	12
Peter Merku: Moje življenje v Nemčiji (XXVII)	14
Drago Štoka: Moj spomin na Jurija Slamo	16
Primož Šturman: Spomini na Franca Jezo (2)	17
SSO o pluralizaciji Primorskega dnevnika	19
Tatjana Rejec: TIGR na razpotju leta 1930 (3)	20
Mojca Polona Vaupotič: Znamenja na Slovenskem	23
Antena	25
Ocene:	
D. Tomažič: Pisma bratu v zapor in drugi dopisi (M. Cenda);	
B. Rutar: Krik mačehe (R. Švent)	34
Knjižnica Dušana Černeta (98)	36

NOVO!

28,00 €

MITJA JUREN,
PAOLO PIZZAMUS IN NICOLA PERSEGATI
POZABLJENI KRAS
Ofenzive v jeseni 1916

Prvi tovrstni vodnik po prizoriščih bojev na soški fronti na goriškem Krasu. Predstavljeno je delovanje italijanske in avstro-ogrške vojske tudi z izvirnim fotografskim in kartografskim gradivom.

SLIKA NA PLATNICI: Skavtski tabori so se tudi letos zvrstili v poletnih mesecih. Na fotografiji je klan stega Trst 3-4 na potovalnem delu tabora v Kampaniji. Postanek na vrhu Lattarskih hribov (Monti Lattari) in pogled na Neapelj (foto Mitja Jevnikar).

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič
Izdaja: Mladika z.z o.o.
Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v se-
znam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega
periodičnega tiska)
Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne
6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Graphart Printing srl - Trst
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Šferco, Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Na banki pa: Zadržna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 - 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT-2TXXX).

Zvone Štrubelj

Več domovine in več države

Premislek in reportažni zapis po praznovanju 20-letnice neodvisne Slovenije

Uvod

Smo bolj na začetku kot smo bili pred dvajsetimi leti, je marsikdo ugotavljal po junijskem praznovanju 20-letnice neodvisne Slovenije. Četudi to povsem ne drži, je po drugi strani, spričo splošne gospodarske, politične, moralne in duhovne krize v Sloveniji na neki način res. Proti splošnemu pesimističnemu občutju, ki se bo potegnilo globoko v poletje in prav gotovo še v pozno jesen, bi rad narezal nekaj svetlih trenutkov, ki sem jih doživljal ob pomembnem prazniku naše domovine.

V prazničnem nagovoru slovenskega predsednika dr. Danila Türka na osrednji proslavi praznika neodvisnosti Slovenije smo bili nagovorjeni le kot državljani in državljanke, rojaki in rojakinje. Kot Slovenci ne več! Tudi beseda Slovenija se je v njegovem nagovoru zelo redko ponavljala. Če nato potegnem direktno črto k izjavi slovenskega kozmopolitskega filozofa, kot ga radi imenujejo naši mediji, Slavoj Žižka, ki je 14. julija 2011 v Ljubljani vehementno izjavil, da nam ni potrebno »več domovine, ampak več države«, se mi posveti alarmna lučka: kako, ali je pojem domovine protisloven pojmu države, si konkurirata, drug drugega izpodrivata?

Morda v Sloveniji te besede niso tako negativno odmevale, kot so med Slovenci v zamejstvu in v tujini. Že ob predsednikovem nagovoru, kjer eksplicitno nismo bili več Slovenci, ampak zgolj državljani in rojaki, smo se čutili opeharjene za svoja domovinska

čustva, po kozmo-filozofovi izjavi pa izdani v tem, kar intimno gojimo v svojih slovenskih skupnostih širom sveta, po vseh kontinentih. Kje sta se izgubila toplina in naboj Trubarjevega ljubečega nagovora: Moji lubi Slovenci? Sta oba pridevnika, »moji« in »lubi« tako zelo zastarela in moteča? Kaj je še v nas Slovcih ostalo slovenskega?

Barvni kamenčki mozaika za domovino

Iz kronike svoje slovenske skupnosti v Stuttgartu bom navedel nekaj prazničnih trenutkov, s katerimi smo poskušali na preprost a vendarle slovesen način obeležiti praznik naše domovine in države Slovenije.

Že dvajset let slovenska župnija in pomladansko kulturno društvo Slovenija Stuttgart (ustanovljeno 1992 leta) prireja konec junija praznik slovenske državnosti. Letos smo praznovali v soboto, 18. junija 2011. Maši za domovino vedno sledi še kulturna prireditev in spomin na osamosvojitve Slovenije. Letos so jo obogatili slušatelji in slušateljice teološko pastoralnega tečaja iz Postojne, ki so za to priložnost prišli delat izpite iz nauka o Cerkvu in ekumenizmu, ki ga poučujem vsako leto v Sloveniji. Sodelovali so pri programu v cerkvi in v dvorani. Po besedah enega od udeležencev, so med slovenskimi rojaki v tujini bolj začutili utrip slovenstva kot ga lahko doživijo doma, v Sloveniji. Naslednji dan, v nedeljo, 19. junija, je bila v bližnjem Bönningheimu, kakšnih 35 kilometrov iz Stuttgarta, maša v naravi, ponovno smo jo darova-

Slovenska pesem na trgu Evrope v Novi Gorici (levo). V slovenskem parlamentu ob 20 letnici samostojne Slovenije (desno).

li za domovino. Skupaj s kulturnim društvom Mura smo priredili kratek priložnostni program z domovinskimi pesmimi in teksti o Sloveniji.

Od 23. do 26. junija je v Nördlingenu potekal družinski vzgojni seminar, udeležilo se ga je osem mladih družin in nekaj nad dvajset otrok. Poleg vzgojnih tem, ki so se jih lotili mladi starši, je bila rdeča nit vsega dogajanja praznovanje 20-letnice neodvisne Slovenije. Vsaka družina je na zadnjo stran plakata narisala zemljevid Slovenije, slovensko zastavo in grb, označila od kod prihajajo starši ali stari starši, napisala priložnostno misel in čestitko Sloveniji za njen dvajseti rojstni dan. Na prednji strani plakata je bil zgodovinski Valvasorjev zemljevid Vojvodine Kranjske. Na ta način so lahko mladi starši z otroki imeli vpogled v prvo zgodovinsko kartografsko upodobitev slovenskih dežel. V petek zvečer, 24. junija, ko so povsod po Sloveniji potekala praznovanja, smo pozno v noč sedeli ob ognju, poslušali sloven-

sko glasbo in peli slovenske pesmi. S ponosom, da smo Slovenci, čeprav je nekaj zakonov med osmimi pari že mešanih! Vzgojiteljica našega župnijskega vrtca je ob koncu vzgojnega seminarja povedala, da se ob obisku domačih v Sloveniji večkrat pogovarja z znanci in prijatelji, nekateri poučujejo v šolah, in prav pri teh pogreša domovinskega občutja, kaj šele kakšnega ustreznega programa domovinske vzgoje v šoli. Poglejte, kaj smo v štirih dneh uspeli narediti mi, ki smo v tujini: z otroki smo peli slovensko, risali slovenske motive, predvajali film o Sloveniji, priredili kviz za otroke in starše na temo slovenske samostojnosti in državnosti. Zdi se mi, je še rekla, da beseda domovina izginja iz slovenskega slovarja.

Maraton za Slovenijo

Od 27. do 28. junija je na slovenski Akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani potekala mednarodna konferenca o medgeneracijskih razlikah v slovenskih izseljenjskih skupnostih po svetu. Udeležil sem se jo kot predavatelj, spregovoril sem o številnih medgeneracijskih razlikah po naših slovenskih skupnostih v Evropi. Še prej, iz Nördlingena na jugu Nemčije, sem moral iz družinskega seminarja, v noči od nedelje na ponedeljek, prevoziti sedemsto kilometrov. Ne ravno spočit, vendar še dovolj zbran, sem z dovoljenjem prirediteljev iz Slovenkega inštituta za izseljenstvo, svoje predavanje imel v slovenščini. Pogovorni jezik prvega dne strokovnega posveta je

Družinski seminar: veselje po uspelem delu v delavnici.

Končno pa slišimo tudi filozofove besede v odgovor na trditev Janeza Janše, ki je kot pomemben kazipot v prihodnost izrekel geslo: »Več domovine!« Žižek mu odgovarja: »Državo rabimo, ne več domovine. Države nimamo.« Prav v teh besedah se pokaže zgrešenost – še več: samouničevalna moč – ideologije, na kateri gradijo leve stranke. Sebe razglašajo za edinega merodajnega zagovornika občečloveških vrednot, poudarjajo svoj internacionalizem, obenem pa ne zmorejo

vzpostaviti človeškega odnosa do svojih rojakov, ki jih razglašajo za omejene provincialce, katerih pogled ne seže prek domačega podeželskega ognjišča. Za takšne prikazujejo desne stranke in z njimi Cerkev. Toda zgodovinska resnica je ravno obrnjena. Jacques Derrida, eden najvplivnejših duhov sodobnega časa, poudarja, da je prav rimokatoliška Cerkev ustvarila pogoje za sodobno internacionalno, globalno, kozmopolitsko kulturo. Cerkev se je razširila po vsem svetu in povezala različne narode, a nikoli na

račun domovine in domoljubja. Domovinski čut so tudi v našem narodu stoletja prebujali prav duhovniki. Za Cerkev domoljubje ni breme ne greh in kardinalu Rodetu ni bilo pod častjo vzeti za naslov svoje knjige Prešernovih besed »za čast dežele«, ki si jih zaradi Prešernove avtoritete levo usmerjena liberalna politika še ni drznila razglasiti za staromodne. Eden od problemov trenutne vladne politike je prav njen odnos do domovine in domoljubja; prepričana je, da domoljubje uničuje čut za občečloveške vre-

bila namreč angleščina. Povzetke predavanja sem prej pripravil v angleščini, za tiste, sem si mislil, ki ne bodo razumeli slovenščine. Izkazalo se je, da sta med približno petdesetimi udeleženci iz vseh kontinentov sveta, bila le dva, ki nista razumela slovensko. Ves dan se je zato večina Slovencev trudila govoriti angleško, v Ljubljani, v prestolnici Slovenije! Kaj takega se tu v Nemčiji, še manj pa v Franciji, Italiji ali Španiji, ne bi dogodilo. Kljub temu, da je bil potek konference odličen, teme izredno zanimive in bogate, diskusija konstruktivna, se sprašujem:

Ali bomo ob 40-letnici neodvisne Slovenije govorili angleško ne le na strokovnem posvetu, ampak tudi na osrednji državni proslavi? Malo, premalo nam je mar za naš lepi materni jezik, ki nas bivanjsko določa in je nepogrešljiv del naše identitete.

Po konferenci sem moral odhiteti nazaj v Stuttgart, kjer je bilo v sredo, 29. junija, pomembno pastoralno srečanje na dekanijski ravni. Maraton pa se je kmalu nadaljeval. V četrtek, 30. junija smo ob osmih zjutraj z avtobusom odpotovali v Slovenijo, da se udeležimo vseslovenskega srečanja, ki ga je ob 20-letnici neodvisne Slovenije v petek, 1. julija, organiziral Urad RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Na avtobusu so potovali pevci cerkvenega pevskega zbora Obzorje in mladi folkloristi kulturnega društva Triglav iz Stuttgarta. Združeni pevski zbor iz Stuttgarta in Augsburga je v petek, 1. julija ob 11. uri pel pri nadškofovi maši v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani. Slovesna maša je bila uvod v pester program vseslovenske prireditve Dobrodošli doma. Po vajah v

dvorani sv. Frančiška, v frančiškanskem samostanu, je zbor ob 15. uri nastopil na odprtem odru na Počučarjevem trgu. Kasneje je na istem kraju nastopila tudi naša folklorna skupina. Ob šestih popoldne smo s pevci odšli v Trebnje, kjer smo povečerjali, nato pa se odpeljali na Zaplazu, kjer smo oblikovali izseljenski kulturni večer. Pri Mariji na Zaplazu smo tako končali svoj romarski dan. Z molitvijo smo se priporočili tudi blaženemu Alojziju Grozdetu, ki je pred kratkim v prekrasni Marijini cerkvi dobil svojo kapelico. Ne bi mogli lepše skleniti praznični dan v počastitev 20-letnice samostojne Slovenije, ki je bil sicer kar maratonsko naporen, vendar izredno lep in bogat.

Po tiri prijateljstva

Potovanje se je nadaljevalo naslednji dan, v soboto, 2. julija 2011. Že ob šestih zjutraj smo stopili na veliko praznično turo s posebnim vlakom, ki so ga prireditelji iz Zavoda kneginje Eme poimenovali Po tiri prijateljstva. Na potovanje je naš zbor in mene kot duhovnega vodjo povabila Maja Kos, avtorica in voditeljica projekta. Pred nami je bila 470 km dolga krožna pot po Sloveniji: Mokronog – Mirna – Trebnje – Ljubljana – Jesenice – Bled Jezero – Most na Soči – Nova Gorica – Sveta Gora nad Solkanom – Divača – Rakek – Ljubljana – Trebnje – Mirna – Mokronog. Na vlaku nas je bilo skoraj tristo. Udobna in ekološka pot, polna zanimivosti, predvsem pa prijetne družabnosti. Voditeljica Maja Kos je poskrbela za odlično vodstvo s komentarji o krajih in ljudeh na dolgi krožni poti. Na skupni vlak smo stopili ob prazniku

dnote. A domoljubje ne pomeni zapreti se v svoj jaz in prezirati druge. Domoljubje je zgolj priznanje, da nečemu pripadam, da imam dom in prednike, kulturo in vrednote, ki sem jih prejel in so me naredili to, kar sem. Brez sprejemanja samega sebe, svojega doma in domačih ni sprejemanja drugih; brez domoljubja ni pravega internacionalizma in univerzalizma.

Temu šele sledi država. Država brez domoljubja je prazna in ne more zaživeti; država črpa

svojo moč iz domoljubja. Si lahko predstavljamo, da bi Slovenija dosegla samostojnost, če za tem ne bi stali rodovi domoljubov? Samostojno državo so hoteli, načrtovali, ustvarjali in jo končno dobili tisti, ki so ljubili svoj dom. In ti, ki tudi v samostojni državi ljubijo svoj dom, hočejo, da bi država bila še boljša, še učinkovitejša in še bolj pravična. Prav ima Žižek, ko pravi, da potrebujemo boljšo državo. Hudo pa se moti v besedah: »Ne rabimo več domovine!« Brez domovine tudi država izgubi svojo življenjsko

moč. In prav to se dogaja vladajoči politiki. Bajukova vlada je hotela v vzgojo vključiti tudi vzgojo za spoštovanje državnih simbolov, kakor sta himna in zastava. To bi bila domoljubna vzgoja, obenem pa tudi državljanska vzgoja. A ta načrt sta kasnejši levi vladi vzvišeno prezirali kot izraz zapečarskega, provincialnega razmišljanja.

Robert Petkovšek

(Iz članka Več domovine, več države. Priloga tednika Družina Slovenski čas, julij 2011)

slovenske osamosvojitve. Želeli smo skupaj doživeti zeleni raj pod Triglavom, si priklicati v spomin našo bogato naravno, duhovno in kulturo dediščino. Z razmišljanji o tem, kaj pomeni danes biti Slovenec in pravzaprav, kako lepo je biti Slovenec, sva na vlaku spregovorila z dr. Markom Dvoržakom. Kmalu po dvanajsti uri, ko smo iz vlaka že zagledali Sveto Goro nad Solkanom in se z angelovim češčenjem spomnili nebeške matere Marije, so nas v Novi Gorici čakali avtobusi, ki so nas prepeljali na Sveto Goro. Po dobrem kosilu smo se lahko še sprehodili, ob 15.30 pa je bila v božjepotnem svetišču maša za domovino. Pri maši je lepo zapel naš Združeni pevski zbor, v homiliji sem razmišljal o tem, kako tudi Bog prihaja k nam po tirih prijateljstva. V sveti evharistiji se pota božjega in človeškega prijateljstva srečajo na najbolj viden način. Usedemo se k mizi počitka, osvežimo in okrepiamo se s kruhom prijateljstva. Jezus nam spregovori: Vi ste moji prijatelji!

Po maši je v svetišču potekal še kratek kulturni program v počastitev dvajsetega rojstnega dne domovine Slovenije. Pevcem Združenega pevskega zbora se je pri programu pridružila skupina prijateljev iz Apač, ki jih vodi Marjetka Urbanič Rudolf, ki je kot študentka glasbene akademije v Stuttgartu ustanovila naš zbor. Nastopila je tudi vokalna skupina sester Trobec Žagar iz Ljubljane. K maši so prišli tudi nekateri slušatelji pastoralno teološkega tečaja iz Postojne, ki so bili na obisku v Stuttgartu, pa še veliko drugih romarjev in prijateljev. Srečen sem ugotavljal kako čudovita so pota prijateljstva!

Pred vstopom na vlak smo na trgu Evrope v Novi Gorici, kjer se stikata meji med Slovenijo in Italijo, zapeli slovensko himno, nekaj domoljubnih pesmi in obudili spomin na pokončnega organista in skladatelja Lojzeta Bratuža in njegovo ženo Ljubko Šorli, ki sta v času fašizma s trpljenjem dokazala, kaj pomeni biti ponosen in pokončen Slovenec. Zaigrala je tudi harmonika, ki nas je povabila na Golico. Zares evropski smo bili: dirigentka Združenega pevskega zbora iz Stuttgarta in Augsburga, Ieva Sarja, je iz Latvije, v Stuttgartu študira na Akademiji za glasbo. Edini harmonikar na vlaku in na naši poti je bil Mihi, Nemeč, ki odlično igra in poje slovenske narodne pesmi, čeprav ne govori slovensko. Na tirih prijateljstva, v hiši Evrope, je to mogoče in je nekaj čudovitega!

Sklep

Slovenec sem, Slovenec sem, tako je mati djala ...
To pesem, ki jo Slovenci radi pojemo po naših skupnostih širom sveta, smo z žarom in toplino prinesli

na praznovanje 20-letnice samostojne Slovenije. Večkrat in v različnih oblikah je zazvenela na praznični dan, v petek, 1. julija 2011, v Ljubljani. Slovenske pevske, gledališke, folklorne, glasbene skupine so v slovensko prestolnico pripotovale iz vseh kontinentov sveta. Je ta glas slovenskega srca prišel do ušes Slovenk in Slovencev, ki živijo v matični domovini? Morda res do koga. Maraton za slovenstvo, za domovino in za mlado državo Slovenijo pa si ni zaslužil, da bi bil med pomembnejšimi dogodki na večernem televizijskem dnevniku ali v odmevih. Le nekaj medlih utrinkov v zadnjih minutah obeh omenjenih oddaj (prav v zadnjih, ko je bila že prekoračena meja tridesetih minut!). Vse drugo je bilo tisti dan bolj važno, med drugim dolgo in razvlečeno poročilo o 90-letnici komunistične partije na Kitajskem. Bil je 1. julij 2011. Lahko si pogledate v spletni arhiv RTV Slovenije. Mi tako množično v Ljubljani, medijska Ljubljana pa na Kitajskem!

Pa še to: Več domovine bi želel vsem Slovenkam in Slovincem! Več ponosa in veselja, saj so za to domovino živeli rodovi in rodovi naših prednikov, iz njenega naročja so izšli veliki možje in žene, ki so se krčevito upirali vplivom močnejših in nam pomagali ohraniti našo slovensko identiteto. Pa tudi več države želim vsem Slovenkam in Slovincem! Ne tiste birokratske in skregane, ampak bolj odprte, gostoljubnejše in predvsem bolj socialne in pravične.

Vladimir Kos

Tebi, nebeška Marija!

*Naj pojem o Tebi, Kraljici veselja!
Na zemlji si stala ob križu za nas,
bila je to Sina ljubečega volja,
tako orkestriral Njegov Te je glas.*

*Iz groba se vrnil je, vrnil v Nebesa.
In kmalu, prav kmalu Te k sebi je vzel
s telesom in z dušo – morda brez slovesa...
Le veter je s praznega groba zavel.*

*Zakaj bi o takšni ljubezni molčali?
Ljubezen je pesmi resnični navdih.
Nekoč, ko se bomo pri Tebi spoznali,
dovoli, Kraljica, še kakšen moj stih!*

Hladna prha tudi za slovensko šolo

Čeprav bi morali biti že vajeni nepredvidljivosti italijanske vlade, je njen julijski varčevalni paket, s katerim je nameravala ob hudi krizi pomiriti evropske trge, ponovno razjezil državljane, ki so vladno potezo še enkrat videli kot jemanje večini prebivalstva in prizanašanje privilegiranim krogom zaradi načina, na podlagi katerega so varčevalni ukrepi strukturirani. Ponovno pa je spravil v škripec tudi šolstvo z odločitvijo, da že s prihajajočim šolskim letom pride do obvezne združitve otroških vrtcev, osnovnih in nižjih srednjih šol v tako imenovane večstopenjske zavode, ki bi morali za ohranitev avtonomije in lastnega ravnatelja šteti vsaj tisoč učencev, v primeru delovanja v hribovitih predelih, na majhnih otokih in območjih z jezikovnimi posebnostmi pa najmanj petsto učencev, medtem ko bi šole s številom učencev od tristo do petsto lahko ohranile svojo avtonomijo, a brez ravnatelja.

Vladna odločitev je bila hladna prha tudi za slovensko šolstvo v Italiji, saj je zlasti za več šol na Tržaškem predstavljala grožnjo, da pride do prisilne združitve, saj nobena slovenska šola na Tržaškem trenutno ne odgovarja popolnoma omejenim številčnim parametrom, in tudi če bi posamezna ravnateljstva združili v večstopenjske zavode, bi se morali še vedno soočiti s problemom prenizkega števila za ohranitev ravnatelja ali celo gole avtonomije. Ponovno so se tako oblikovali popravki, s katerimi so slovenska senatorka in parlamentarci narodnih manjšin skušali izključiti slovenske šole iz svežnja vladnih varčevalnih ukrepov, a zaman. Paket je italijanski parlament sprejel z zaupnico,

tako da manevrskega prostora ni bilo, varčevalni ukrepi pa so zdaj zakon. Vendar se je kmalu izkazalo, da so, vsaj kar se tiče združevanja šol že v prihajajočem šolskem letu, dejansko neizvedljivi enostavno zaradi pomanjkanja potrebnega časa za izpeljavo tako zapletenega postopka, kot je uvajanje večstopenjskih zavodov. Dežele, med katerimi je tudi Furlanija Julijska krajina, so že dale vedeti, da združevanja vsaj za zdaj ne bo, tako da bi moralo biti v tem šolskem letu še vse po starem.

Vendar se ne gre preveč veseliti, saj vprašanje ostaja, slovenska narodna skupnost v Italiji pa o ustroju lastne šolske mreže nima enotnega mnenja, kar je navsezadnje prišlo do izraza tudi pri vsebini vloženih popravkov v parlamentu: medtem ko so južnotirolski parlamentarci na pobudo stranke Slovenske skupnosti predlagali, naj kriterij številčnosti in združevanje šol ne pridejo v poštev pri slovenskih šolah, se je popravek slovenske senatorke, ki pripada Demokratični stranki, nanašal le na kriterij številčnosti, saj se v bistvu strinja z uvajanjem večstopenjskih zavodov (neke vrste vračanjem k stari osemletki, čeprav ne dobesedno, saj je združitev predvsem administrativnega značaja).

Ne glede na vladne ukrepe pa čisto svojo kalvarijo doživlja dvojezična šola v Špetru, ki je morala lani na vrat na nos zapustiti svoj sedež zaradi domnevnega slabega stanja stavbe in je delovala razseljena na treh lokacijah. Krajevna občinska uprava ni pokazala velikega zanimanja za rešitev problema, še več: zavrnila je možnost selitve v prostore italijanske srednje šole iz bojazni do nekakšne »promiskuitete«, kot da bi prisotnost slovenskih učencev pred-

stavljala nevarnost okužbe. Človek se čudi, da se kljub pritiskom deželne uprave in šolskih oblasti špetska občina tako krčevito upira rešitvi problema in se mu vsiljuje misel, da so še vedno dejavni krogi okoli starih tajnih organizacij, ki so v povojnih letih zganjale teror v Benečiji.

Kljub omenjenemu dogajanju pa vendarle zopet ne moremo trditi, da je vse črno: ravno v videmski pokrajini je prišlo na primer v občinah Bardo in Tipana do odločitve o ustanovitvi dvojezičnih slovensko-italijanskih šol, v Kanalski dolini pa želijo uvesti model trijezičnega šolanja. V krajih, kjer pouka v slovenskem jeziku, vsaj tistega državno priznanega, doslej ni bilo, je to lepa pridobitev in pomemben korak naprej, zgrešeno pa bi bilo avtomatično prenesti ta model na ozemlja, kjer že delujejo šole s slovenskim učnim jezikom, pa čeprav, kot kažejo nedavno predstavljene študije, se je šolska populacija v zadnjih dvajsetih letih z narodnostnega vidika korenito spremenila. Pričujoča situacija ne sme postati pretveza za eksperimente, ki bi dejansko predstavljali nazadovanje, kar se tiče pridobljenih standardov in pravic, lepo pa kažejo na dejstvo, da del naše skupnosti na šolo še vedno gleda skozi ideološka očala, le da se je ideologija menjala: včeraj je bila socialistična fratelanca, zdaj pa je vseodrešujoča multikulturalnost.

Čisto na koncu naj omenimo še, da je bil po dolgih sedmih letih ponovno razpisan natečaj za slovenske ravnatelje, katerim so namenjena tri mesta. Ne bi hoteli, da so število mest dodelili na podlagi izračuna, da v prihodnje niti ne bo več toliko slovenskih šol ...

Janez Jurič

Dedijeva hruška

Tretja nagrada za prozo na 39. literarnem natečaju revije Mladika

Naš dedek, pravzaprav je bil že moj pradedek, je živel svojo srečno idilično življenje na vasi. No, včasih so tako skoraj vsi dedki, posebej še pradedki, živeli na vasi. Zato tudi naš ni bil nikakršna izjema. Odkar sem ga poznal, je bil v penziji. Ž ženo, zdaj že tako veste, da z mojo prababico, sta torej lepo po malem *haužvala*. Joj, kako vesel sem bil, če se mojim staršem včasih ni izšlo in so me za silo morali za kakšen dan pustiti pri starem dedku in babici. Tako so nas učili, da jima pravimo, da ju ne bi pobrkjali s ta pravim dedkom in babico. A meni ta uk ni bil potreben, zame nista bila stari dedek in babica, ampak ljubi dedi in moja bica. Res sta bila že oba malo starejša od očija in mamice in tudi starejša od dedka in babice, zato sem jih ločil do potankosti. Saj vem, da tudi vi sami dobro veste, kako zna majhen otrok veliko stvari v nadržnosti bolje ločiti od odraslih.

Dedek in babica sta bila strožja, oba še zaposlena in vedno se jima je kam mudilo. Pri njiju se tudi nisi smel skoraj ničesar dotakniti.

»Se bodo vsi prsti poznali!« je bila huda babica.

»Mi boš spet kaj polomil. Stran od tiste mašine!« je nergal dedek.

Skratka, le malo stvari je bilo, ki si jih lahko prijel, in malo prostorov, kamor si lahko pri njiju stopil brez predhodnih opozoril.

Pri ljubem dediju in moji bici pa je bilo vse drugače. Še celo spodbujala sta me, če sem bil radoveden. »Le probaj, pobič, vzemi, če ti je všeč. Lahko imaš, lahko neseš domov. Če ti le bosta oči in mama dovolila imeti.«

Posebej pa mi je bilo pri njiju všeč to, da se jima nikoli ni kar naprej mudilo.

Rada sta se pogovarjala z mano, pa ne tako vzvišeno, kot to počne večina odraslih. Zнала sta mi prisluhniti, si pomežiknila in se mi smejala. Včasih, če sem katero smešno bleknil, sta mi skušala razložiti, kako je treba drugače, če pa sta videla, da se šalim, sta se mi od srca nasmejala in je kateri od njiju rekel: »Viš, kako je že brihten ta naš pobič.«

Pobič, tako sta mi pravila. Drugim tega ne bi dovolil. Pri njiju pa je ta beseda tako blagodejno zvenela. Kot bi me z njo pobožala.

Svojo majhno hišo sta imela bolj na koncu vasi, ob njej pa štalico. Redila sta po enega telička, *kočija*, zajčke in nekaj kokoši. Ob cesti, ko si zavil že na njuno potko, so rasle hruške, ki so se v jeseni, ko so bile zrele, kar same od sladkosti stopile v ustih. Pod potko je bila še majhna njiva, na njej sta navadno imela krompir in nekaj kolov fižola.

Tik pod hišo pa je bil majhen travnik in lep sadovnjak, na katerega je bil dedek še posebej ponosen. Ta sadovnjak, ta je šele bil zame nekaj posebnega. V njem so jeseni zorela jabolka in hruške vseh vrst, da se kar nisi mogel odločiti, v katero bi ugriznil – eno slajše od drugega. Pa ne samo v jeseni, v tem sadovnjaku se je zame začelo prelepo življenje že zgodaj spomladi.

Zjutraj, ko sva z ljubim dedijem vstala, nama je moja bica pripravila slastne žgance, obilo zabeljene in zalite s toplim mlekom. Sita sva se oblekla. Tu pa je bila bica neomajna. Z dedijem sva se morala obleči dovolj toplo, če ne bi bilo pa joj. Nato sva si oprtala vsak svojo žago, dedek veliko *locnarko*, jaz pa majhen lisičji rep, kot so mu pravili, dedek veliko sekiro in jaz manjšo *kanovškico*. Tako opravljena sva se namenila v sadovnjak, da bi obrezovala drevje. Dedek se je postavil pod drevesno krošnjo, si jo pozorno ogledal in tudi meni razlagal: »Vidiš, tista veja tam pa čisto nič ne paše, tisto bova pa odžagala.«

Mene ni ravno zanimalo, če paše ali ne, bolj sem gledal, če je dovolj drobna in jo bom jaz lahko na tleh *ciclal*, oklestil in žagal. Če pa je videl, da se le preveč matram, mi je vejo malo nažagal s svojo žago *locnarko* in potem je še meni šlo.

Sonce je že prijetno ogrelo in zmetala sva debela oblačila na kup okleščenih vej, ko je babica že prinesla malo južino. Bile so domače klobase, črn kruh, za na vrh pa še malo *mošta*. Mislim, da od tistih malih južin do danes nisem več jedel tako dobrih klobas. Iz lončka sem lahko srebnil tudi mošt. Za tega pa se mi je le zdelo, da mi ga je bica kar močno razredčila z vodo.

Okleščene veje je dedek vedno spravil domov in jih razžagal za drva, hosto pa smo kakšen popoldan skurili in smo imeli kres, ki je bil zame prelepo doživetje. Ko pa je bilo že vse v cvetju, sva šla z dedkom

zopet po sadovnjaku, občudovala cvetoča drevesa in prisluškovala brenčanju čebel. Dedek me je držal za roko, z drugo pa mi kazal med krošnje: »Glej, tiste tam pa nisva videla. Tista pa moti. Zdaj pa vidiva, da sploh ne paše.«

Sledil sem njegovemu prstu, in če je bila tista veja dovolj drobna, mi je bilo žal, da je nisva videla. Če pa je šlo za bolj debelo mrho, sem ga pa potolažil: »Bova jo pa drugo pomlad. Samo takrat jo boste morali vi razžagati, zame bo predebela.«

On pa me je požgečkal in vrgel v zrak, da sem zavriskal. »Drugo leto boš ja že večji in še močnejši. Te že letos komaj dvignem od tal, tako si zrasel. Pravi *fejst* pob si že.« Nato pa bolj resno dodal: »Bojim se, da drugo leto že ne bom več mogel na drevo. Boš moral ti splezati gor, jaz ti bom pa od spodaj naročal. Če ne, bova pa koga najela.«

»Bom že, bom že, saj sami pravite, da bom do drugega leta že zrasel,« sem ga hitel prepričevati, ker sem se bal, da bi res koga najel, ko pa nama je bilo ja tako lepo v sadovnjaku. Kdo bo pa znal tako z drevesi kot on, ljubi moj dedi?!

Nek večer me je kmalu po tistem, ko sem zaspal, zbudil poštarjev moped. Potem sta se mamica in oči glasno pogovarjala, zdelo se mi je, da sem vmes slišal, kot da mamica joče. Vstal sem in šel k vratom prisluškovat, kaj bi se lahko bilo zgodilo.

Slišal sem mamo: »Bolje, da mu sploh ne poveva, ko je tako navezan nanju.«

Nisem več vzdržal in sem planil v sobo: »Se je mojemu dediju kaj hudega zgodilo?«

Oba sta imela solzne oči. Mama je nemo odkimala. »O, hvala Bogu, sem se že prestrašil.«

Ne vem več, ali sem takrat tisto res na glas rekel ali pa sem samo tako pomislil. Še dolgo potem pa me je bilo tega sram. Mamica je nemo odkimala, še bolj planila v jok in me močno objela: »Ljubči, stara babica je umrla.«

Malo sem si oddahnil. O, da le ni dedi! Čudilo pa me je to, da je tako jokala, če sem pa vedel, da je drugače ni imela posebno rada. Vedno je znala reči: »Oh, zopet ta tvoj ljubi dedi in bica!«

Takoj, še tisti hip sem hotel k njima, da sta me z očijem komaj zadržala.

»Je še sploh nimajo doma, je še v bolnici.«

»Zakaj pa je v bolnici, če pa je mrtva?« se nisem dal.

Nato sta me le pregovorila, a zjutraj navsezgodaj smo šli k njima. Stisnil sem se k dediju in ga ves čas držal za roko, on pa mi jo je močno stiskal, kot da

bi bil takrat njegova edina opora. Čeprav še majhen, sem nekako slutil, da je le nama resnično žal za mojo bico, četudi so se drugi vekali na vse pretege, posebno še ženske.

Po bicini smrti se je dedi močno spremenil. Nič več ni bil tako prešerno zgovoren. Nekako ga nisem več znal vzradostiti kot včasih in vedno bolj poredko mi je pravil *moj pobič*. Bilo je tako, kot da bi z bico odšel tudi del njega.

Poleti je oči poskrbel, da so dediju pripeljali premog. Šofer, ki je imel velik tovornjak, je srdito bentil, ker so mu hruške opraskale njegov ta novi mercedes: »Če ne mislite požagati vej ob dovozni poti, me ne naročujte več ali pa vam bom premog *kipnil* kar pred dovozom.«

Dovozna cesta seveda ni bila dovolj široka za tako velik tovornjak. Vsako leto dotlej jima je premog pripeljal manjši poltovornjak, le dve, tri tone. Dedi je rekel, da je *za ta hujši mraz, da je bolj dolgo oglje vzdržalo v centralni*, drugače je pa dedi vsako leto, že poleti, napravil dovolj drvi za zimo. Slišal sem očija, ko so se pogovarjali z mojim pravim dedkom in stricem: »Požagali bomo tiste hruške stran, saj so tako napoti, pa še samo delo je z njimi ... Tisto listje pa pobiranje. Mošta pa tako nobeden več ne pije.«

»Sicer pa ne vem, kako dolgo bo še lahko sam v tisti bajti. Ga bomo morali dati v dom. Sami *hantli* so z njim,« je bil krut stric.

Vsi trije so govorili, kot da bi šlo za vrečo krompirja. Ali pa avto, a do avta so bili že bolj spoštljivi.

Tako je prišel kot vesoljec napravljen gozdarski sekač ter požagal hruške ob dovozu. Domači se tega dela niso lotili, čeprav so vsi znali podirati drevje. Dedek je bil tako hud, da je več kot tri mesece molčal. Celo z mano je komaj kaj spregovoril.

»Bodo pa drva, za dve zimi jih boš imel!« mu je govoril sin, moj pravi dedek, on pa je le jezno zamahnil z roko in odšel po svoje.

Nekoč, ko sva bila sama, mi je rekel: »Najraje bi videli, da bi se jim že enkrat umaknil, da bodo vse podrli in prodali. Pa se jim ne bom, nalašč ne, ker so tako lakomni.«

»Dedi, jaz vas pa ja imam rad,« sem ga skušal vsaj malo potolažiti.

»Škoda, da nisi malo večji, vse bi dal tebi zapisati.«

»Saj ste sami rekli, da bom drugo leto že večji in bolj močan, saj ste tako vi rekli.« Pobožal me je po škuštranih laseh s svojo raskavo in že skoraj uvelo roko. Takrat se mi je zdelo, da se mi je prvič po dolgem času nasmehnil.

Sosed na spodnji strani, pod sadovnjakom, je ves čas pritiskal, da je treba podreti eno vrsto dreves, dela da mu senco na njegovo parcelo. V jeseni mora pa kar naprej pometati listje s tlakovcev pred hišo. To, da pa mu je dedi brezplačno odstopil lep kos travnika, kjer si je široko speljal svoj dovoz, to je že zdavnaj pozabil.

»Glej, saj gre le za štiri, pet dreves,« je kaj naprej sitnaril.

»Sam reci staremu!« je odgovoril moj ded.

»Vseskozi mu že prigovarjam, pa noče niti slišati. Če mu gre toliko za tiste *japke*, mu jih s kombinata privlečem dva ta velika zaboja.«

»Saj sam veš, ne gre za *japke*, bolj gre za princip.«

»No, če je pa samo princip, boste pa zaradi dobro-sosedskih odnosov lažje podrli. Jaz bom pa staremu v jeseni s kombinata pripeljal kakšno gajbo jabolk, dokler bo živ.«

Zopet je stopila zlahta skupaj in so se dogovorili, da bodo in potem tudi so podrli. Vsa drevesa, ves sadovnjak. Da bo odslej mir, so rekli. To pa je bilo za dedka več kot prehudo, tudi meni so se zamerili vsi od kraja. Dedi je kot izgubljen taval naokoli, nikjer več ni imel obstanka. Govoriti je pričel nekako čisto nepovezano, čudno, če je še sploh komu kaj rekel.

Nekega večera je odšel od doma kot že tolikokrat, po vasi, in se je izgubil, skratka – domov ni znal več sam. Policija ga je našla po naključju. V patrolji je bil policaj, ki ga je na videz poznal, no, bolj sta se poznala z očijem, in ker dedi pri sebi ni imel nobenih papirjev, sta ga pripeljala kar k nam domov. Oči je dedija lepo sprejel in tako je tisto noč prespal v moji postelji, jaz pa sem se stisnil med očija in mamico. Tam sta se še potem dolgo v noč pogovarjala. Mislila sta, da že spim. Jaz pa sem slišal in poslušal.

»Jutri moramo priti skupaj, saj tako več ne gre ..., ne more več živeti sam, se bo mu še kaj naredilo, potem bomo pa za vse mi krivi ...« je šepetaje govorila mama.

»A misliš, da se bo strinjaj, če ga damo v dom?« ji je odgovarjal oči.

»Se bo že moral. Ga tudi ne bomo preveč spraševali,« je zaključila mamica.

In če se je mamica odločila, je tako moralo tudi biti, četudi bi bilo očiju mogoče drugače bolj prav.

Doma smo vedno poslušali lokalno radijsko postajo, in ko so bila na vrsti poročila dežurnega policista, je povedal, kako se je prejšnji večer izgubil starejši možakar, ko je odšel po cesti v smeri tej in tej in bil resna ovira za mimo vozeča vozila. K sreči ga je po prijavi občana kmalu dohitela policijska patrolja in ga nepoškodovanega ter varno pospremila k soro-

dnikom domov ... Sledilo je še prometno opozorilo: »Če se v večernih urah gibljete po prometnih površinah, oblecite svetla ali odsevna oblačila in obvezno ne brez kresničke na pot!«

Smuknil sem pod odejo k dediju, ki je ležal v moji sobi.

»A veš, da si sedaj slaven, so že po radiu govorili o tebi.«

»A so me hudo zmerjali?« ga je zanimalo.

»Ne, sploh te niso imenovali. Rekli so le, da je starejši možakar hodil po cesti. Samo jaz sem pa vedel, da je šlo za tebe. Pa da si slaven.«

»Ti moj pobič! Kaj je z mano?! Sploh nisem več vedel, kod naj grem, da bom prišel domov. Vse se mi je zamešalo. Nobene ceste nisem več poznal.«

Hlupal je in solze so mu tekle.

»Eh, dedi, drugič bova pa podnevi šla ven, podnevi je vse boljše. Vas bom jaz spremljal, boste videli, da se ne bova izgubila. A ste dobro spali v moji postelji?« mi je že vse drugo zanimalo.

Nasmehnil se je: »Dobro! Tako dobro že dolgo nisem spal. In tako lepo toplo imate tukaj, pri meni pa se proti jutru *fejst* ohladi.«

Potem je ves dan le še kar naprej brnel telefon. Drug drugega so obveščali, da je bil dedek pri policijskem poročilu. Pozno popoldne pa so se zbrali pri nas. Moj pravi ded in še dva strica z ženami. Prepričevali so mojega očija, ki je menda edini nasprotoval, da bi dedka dali v dom.

Najbolj glasna je bila teta: »Že takrat, ko je babi umrla, sem ti govorila, ne, ne bo mogel sam živeti tam v tisti mrzli bajti! Ti pa me nisi poslušal. Zdaj je pa dobro, ko imamo to sranje.«

»Kaj sranje, misliš da ga bomo kar tako lahko spravili v dom? Je še vprašanje, če sploh imajo kaj prosto,« jim je že vidno jezen odgovarjal oči.

»V takem primeru ga že morajo kam vzeti. Je ja lahko življenje ogroženo, tudi od drugih, ne samo njegovo,« je poznavalsko zatrjeval stric. In mu je prikimaval še moj pravi dedek.

»Pa zrihtajte!« se je nazadnje moral vdati oči, videl pa sem, da ga je močno jezilo, kako grdo štrikajo na dedijev račun. Takrat sem prvič z gotovostjo spoznal, da imava dedija resnično rada le midva z očijem.

Urejali in kombinirali so potem na vse načine. Dokler da ne bodo uredili tega z domom, pa naj bo dedi pri nas, ko imamo tako največjo hišo od vseh, so dali vedeti očiju.

»Bomo ti potem nekaj malega prispevali za stroške, če jih sploh kaj bo.«

Kmalu se je izpraznila ena postelja v domu, ki je bil najbližje našemu mestu. Potem pa se je zataknilo. So-

cialna je vse lepo izračunala, obvestilo o prispevku, ki bi ga morali poravnati vsak mesec dediči, kajti dedi je imel premajhno pokojnino za pokritje vseh stroškov.

»Ne, to pa ne, za tisto malo, kar sem jaz dobil, pa ne bom plačeval. Pa še vsak mesec.«

»Bi po pravem tako ti in tvoj oče morala poravnati te račune, saj sta vidva največ dobila!« so navreli na mojega očija.

Dedi se je že nekako navadil življenja pri nas, ko se je tako vleklo to urejanje z domom. Z mamico sta se že tudi nekako sprijaznila in navadila eden na drugega. Pa saj dedi sploh ni bil siten, hišo smo pa tudi imeli veliko. Očka je uredil, da je celo imel svojo sobo.

»Če bi pa rad kaj *murskal*, je pa orodje v garaži. Kar daj, ti bo pob pokazal, kje je kaj.«

Bil sem vesel, da je postal očka tako prijazen. Do dedija in do mene tudi.

»Če želiš, te lahko kaj popeljem z avtom na vas do tvoje hiše,« mu je še ponudil oči.

»Saj tam nimam več kaj iskati, so mi tako vse, no, že skoraj vse podrli,« je zagrenjeno odgovoril. In tudi mene sploh ni več vleklo tja. Kaj bi hodil gledat prazno in opustelo bajto, ko so nama pa tisti najlepši sadovnjak podrli.

Tako se je dedek nekako sprijaznil z življenjem pri nas. Postal je bolj živahen, le da mu je dolgčas, je pogosto pojamar. Od žlahte so se tudi vedno bolj poredko oglašali, ko so videli, da ne bodo mogli nič več spipati od njega. To, da bi kateri pomislil na kak prispevek za dedija pa da bi ga kam s sabo vzel, jim že zdavnaj ni več prišlo na misel. Tudi sosed, ki se je prej tako širokoustil, kako ga bo s kakim zabojem jabolk iz kombinata založil, mu še enega jabolka ni prinesel.

Še najbolj smo bili skupaj ob večerih. Oči in mamica sta bila tako skoraj po cele dneve v službi. In je med eno izmed večerij dedi na vsem lepem vprašal:

»Zakaj pa imate tisto travo pred hišo?«

»Ja zelenica je to, dedek,« mu je pričela pojasnjevati mamica.

»Ja, ja saj, škoda je le, ker nimate nobene živali pri hiši. Bi se dalo kar nekaj trave nakositi.«

»Pokosimo jo z rotacijsko kosilnico. Saj menda sam veš, da tako nakošeno ni za krmo. Pa tudi mestni odlok v četrti ne dopušča gojenja nobenih živali,« je dodal oči.

»Saj tako nisem mislil živali. Lahko bi pa zasadili kakšno drevo, jabolko ali hruško, mogoče bi še celo breskev uspevala. Dobra zemlja je in sončno. Poleti bi pa imeli lepo senco.«

»Saj imaš prav, samo, če pa kdaj kaj praznujemo, pa lahko le na zelenico sparkiramo še kakšen avto,«

mu je razlagala mamica in še dodala, »pa saj travica tudi ni tako slaba, kaj, dedek?«

»Saj ni, boljša je kot beton. Samo tako sem mislil,« se je že čisto spravljivo vdal dedi.

Čez kakšen dan pa je oči, ki je očitno dlje časa premleval dedijeve besede in je tudi vedel, kako zelo bi bil dedek vesel, če bi res lahko imeli kakšno svoje drevo, in to še čisto ob hiši, prišel z besedo na dan: »Mogoče bi pa res lahko zasadili, a največ kakšna tri drevesca, na primer eno češnjo in še kakšno jabolko pa hruško. Trave bi ostalo še vedno dovolj. Tisti avto, dva, trikrat, štirikrat na leto, bomo pa že kako stisnili. Kaj praviš, mamica? Mogoče bi pa sploh ne bilo tako slabo. Pa še s ceste se ne bo več videlo skoraj naravnost v kuhinjo.«

»Kot si se odločil. Samo, v jeseni boste listje grabili moški. Da ne bi slučajno name računali,« je bila le še na videz odločna mamica. V resnici se je pa že strinjala: vpricho mene in tudi drugih ni očiju nikoli nasprotovala.

»Naslednji teden grem službeno na kmetijski sejem, za firmo bomo razstavljali. Bom pogledal, tam imajo tudi drevesne sadike. No, če se bo našlo kaj primernega, pa prinesem tiste tri komade.«

Ta večer se dedi kar ni in ni mogel posloviti in oditi v svojo sobo spat. Postal je tako živahen in zgovoren, kot je bil takrat, ko je še živela babica. Ko se je le odpravil v svojo sobico k počitku, me je na hodniku veselo potrepljal po rami: »Za naslednji teden se pripravi, pobič, bova *pevčnike* sadila!«

»Me pa ja poznate, dedi, jaz vam najrajši pomagam!« sem mu obljubil in hitro zlezal v posteljo.

Potem je vsak večer razlagal očiju, kako naj izbere sadike. »Glej, da ne bodo imele polomljene korenine, pa tiste drobne morajo tudi imeti. Je že *fajn*, da je krošnja že malo nakazana, je potem treba manj redčiti. A tisto bomo že. Važno je, da so korenine ta prave in da ni deblo preveč vsukano.«

»Boste si kar sami ogledali, vas bo naša mamica v nedeljo vzela zraven na sejem, boste sami odbrali in vam bom jaz, ko končamo s sejmom, pripeljal s kombijem domov, ene tri komade, ne več.«

Dedi je postal tako živahen, zdelo se mi je, da tudi hodi hitreje. Tudi vstajal je vsako jutro bolj zgodaj in vse je nekako znal na šalo obrniti. Takrat, ko se je oči odpravljat razstavljat na sejem, je vstal že navsezgodaj, zbudil je tudi mene in sva skuhala očiju kavico, jaz pa sem mu namazal majhne kruhte s pašteto, kot je navadno on meni.

Ko sta prišla v kuhinjo oči in mamica, sva ju veselo pozdravila. Oči je bil že opravljen za na pot, s

kravato in suknjičem, mamica pa še v pižami. Začudila sta se, ko sta naju zagledala. Midva pa: »Ta, ta, ta dam, zajtrk je že tam!«

Ko se je dodobra zdanilo, sem moral poiskati meter in tri manjše količke. Nato je dedi meril, zabil en količek na zelenici, zopet meril, zabil drugega, potem še tretjega in še nato razdalje s koraki preizkušal, da se pri merjenju ja ni kje zmotil. Nato sva tam, kjer sva zabila količke, pričela kopati malo večje jame. Delo je bilo naporno, saj zemlja globlje ni bila več tako dobra, kot je najprej kazalo. S samokolnico sva odpeljala večje kamne, ki sva jih izkopala, k sosedu, ki je imel deponijo že od svojega izkopa, od njega pa sva pripeljala nekaj malo boljše zemlje k nam.

»Da se bodo *pevčniki* lažje prijeli!« je rekel dedi.

Popoldne sva se z dvema vedroma odpravila čisto na konec mesta, kjer je še bila manjša kmetija. Dedi se je dogovoril s kmetom, ki ga je poznal, da nama je odstopil malo starega gnoja.

»Rade volje ga dam. Samo, kako pa bosta? Menda ja ne mislita v teh vedrih tovoriti čez celo mesto? Posedita no, malo se odpočijta, potem vama bo pa naš Ivan s traktorjem zapeljal,« je nama radodarno ponudil kmet, star dedijev znanec. Pogostili so naju s kmečkimi dobrotami in še s kozarčkom mošta. Onadva pa sta vse popoldne obujala spomine. Zvečer nama je oni stric Ivan res zapeljal ne dve vedri, ampak za dve zvrhani samokolnici gnoja, naju pa je teta z avtom zapeljala domov. Ko je dedi hotel poravnati račun, je bil oni kmet tako hud, da sta se skoraj sporekla.

»Kdo pa misliš, da sem, da bi ti za troje vil gnoja računal? A misliš, da sem pozabil, kar si ti meni dobrega storil? Še vesel sem, če ti lahko pomagam. Danes je gnoj tako vsakemu napoti in mu smrdi. Boš videl, še bo drugače! Midva verjetno ne bova več ućakala, ti bojo pa še izkusili. Pa še kako!«

Pri tem je s prstom pokazal name, pa nisem prav dobro razumel, zakaj.

Zvečer sem doma mojega dedija vprašal: »Kaj ste pa vi tako dobrega napravili onemu gospodu, da je bil tako prijazen z nama?«

»Veš, da se ne spomnim. Mogoče jima je bica kdaj kaj zašila. Je še marsikomu. Po vojni so bili taki časi, vsem nam je bolj na trdo šlo.«

»A tako kot bo meni, ko je rekel oni stric?«

»Ah, ti avši ti, to se samo tako reče. Za naju pa to tako sploh ne velja, nama pa ja ni gnoj napoti in nama tudi ne smrdi,« me je potolažil. Tako sem sedaj z gotovostjo vedel, da mi ne bo tako zelo hudo, kot je bilo najprej rečeno.

Z dedijem sva komaj doćakala konec tedna, da smo se v nedeljo odpeljali k očiju na sejem, kjer je razstavljal za njihovo firmo neke rezervne dele. Zame je bilo seveda najvećje doživetje gledati traktorje. Vseh sort so bili: taki mali, da bi jih lahko celo jaz vozil, pa tako veliki, da sem jim segel komaj do polovice kolesa.

Dedi je skrbno izbiral tista tri drevesa, jih plaćal, nato pa je trgovcu, ki je imel velik plav predpasnik z natisnjenim jabolkom, zabićal: »Da mi jih ne zamenjaš, te tri hoćem!«

Trgovec jih je roćno zavil in dal na stran, nekam v skladišćni prostor jih je odnesel, na enega izmed *pevćnikov* pa privezal listek z našim priimkom.

Potem se je teden tako vlekel. Oći kar ni konćal s sejmom in nama pripeljal sadik.

»Da se le ne bodo tam preveć osušile korenine,« je skrbelo dedija.

Dedi je bil takoj pokonci, ko je slišal očija, ki se je vrnil s sejma krepko čez polnoć. A je oći takoj odšel v spalnico. Zjutraj je dedi vstal že navsezgodaj in čakal. Ker se je oći vrnil tako pozno, sta z mamico malo poležala. Dedi je bil tako nestrpen, da je prišel še mene zbuditi: »Pobić, vstani, danes bova imela precej dela. Sadila bova.«

Ko je oći vstopil v kuhinjo, sem se mu po stari navadi, če ga nekaj dni nisem videl, vrgel okoli vratu, da me je malo pocartljaj. Nato sem mu pa rekel: »Oći, zdaj pa le hitro najine *pevćnike* iz avta, da jih z dedijem vsadiva! Imava že pripravljene luknje, v njih pa gnoj in kole za opore.«

Oći je pogledal po dediju: »Veš, da jih nisem pripeljal.«

»Kako, da ne, saj sem jih plaćal. Oba s pobom sva videla, da jih je trgovec dal na stran, zadaj v skladišće jih je dal.«

»Ja, ja in še listek z našim priimkom je privezal nanje,« sem hitel pojasnjevati.

»Nisem pozabil, le v kombiju ni bilo dovolj prostora.«

»Za tri uboge *pevćnike* nisi imel prostora?« mu je ves rdeć v obraz z dvignjenim glasom oponesel dedi. »Nisi jih hotel pripeljati, ne maraš dreves. Bi raje prej povedal naravnost, se midva s pobom ne bi zastonj matrala.«

»Vsadila jih bosta, če sem rekel. Jih bodo pripeljali čez kakšen dan.«

Ko se je vrnil v spalnico k mami, ki je še ležala, ji je že med vrati razlagal: »Ti smotani *pevćniki*. Pozabil sem jih. Takšna gužva je bila, ko smo pospravljali. Moram poklicati, da jih dostavijo. Upam, da jih niso kam zabrkjali.«

Bil sem mu tik za petami, a me ni videl. Mamica je z očmi pomignila proti meni, vendar oči sprva ni razumel, kaj mu namiguje. Ko se je le obrnil, me je jezno oštel: »Kaj špioniraš?! Se plaziš za mano?« je bil jezen, ker sem ga ujel na laži.

Dedi se je, še vedno ves rdeč v obraz, odpravil nazaj v svojo sobo in legel. Ker ga še dolgo ni bilo k zajtrku, sem ga šel iskat. Ležal je v postelji in si nekaj mrmral.

»Vstani, dedi! Saj bodo pripeljali *pevčnike*, saj si slišal očija, da jih bodo.«

»Ne, ne bom vstal. Ne počutim se dobro. Če bodo res kdaj pripeljali tista drevesca, jih boš pa ti pomagal vsaditi!«

»Kaj pa govorite, dedi? Sam ne bom mogel!«

»Saj sem te naučil. Najprej mehko zemljo na koreninice, potem šele gnoj na vrh. Kol pa naj zabije oči, naj bo dovolj trden, da bo dobra opora, dokler se korenine v redu ne primejo!«

Tisti dan dedi ni vstal. Ne za kosilo, niti za večerjo in naslednji dan tudi ne. Hrane se ni dotaknil, le tu in tam je srebnil malo čaja. Drobnost se je tresel, oči pa so mu nemirno švigale sem in tja. Ko se mu je drugi dan proti večeru pričelo vse od nekdanj prikazovati, je mamica poklicala zdravnika. Ta ga je takoj poslal v bolnico. Mamici pa rekel: »Bojim se, da je bil mali infarkt. Leta naredijo svoje: človek je slaboten, manj odporen.«

Živega sem ga nazadnje videl tisti večer, ko so ga odpeljali z rešilcem. V bolnišnici je tisti večer tudi umrl. Dali so ga upepeliti.

Čeprav je bil moj dedi star že preko osemdeset, se je pogreba udeležilo zelo veliko ljudi. Iz njegove vasi so prišli menda vsi vaščani in vsi drug drugemu govorili, da je bil res v redu možakar. Pošten, da malo takih.

Na sedmini so vsi očiju in mamici izrekli sožalje. Na mene se nobeden še spomnil ni, čeprav sem z njim prav jaz izgubil najboljšega prijatelja.

Tista teta, ki je že od kraja nisem maral, je rekla očiju: »Hvala Bogu, zdaj ste pa tudi vi rešeni. Pravzaprav smo sedaj vsi bolj brez skrbi. Je kar naporno imeti stare ljudi na skrbi.«

Tako smo pokopali mojega dedija, pravzaprav tisto žaro.

Na naši zelenici pa so zevale tri izkopane luknje, kup gnoja pa je vse bolj lezel sam vase. Kot da bi tudi on nehal čakati nanj, na mojega ljubelega dedija.

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da bivšega predsednika Milana Kučana obtožujejo, da je tik pred nastopom prve slovenske demokratične vlade prejel iz Beograda obvestilo, da bo slovenska Teritorialna obramba razorožena, a da tega vladi ni povedal ...
- da je bila 31. maja v Štihovi dvorani v Cankarjevem domu predstavitev nove knjige, ki jo je izdala Družina, Huda jama. Skrito za enajstimi pregradami, ki so jo napisali Mitja Ferenc, Pavel Jamnik in Mehmedalija Alič. Sledil je razgovor, ki ga je vodil Jože Možina ...
- da se je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani s posebno deklaracijo zavzela za to, da bi oblast bolj skrbela za ohranjanje tradicionalne podobe Prekmurja, posebno njegove stavbarske arhitekture, ki jo ogroža naseljevanje tujcev, ki kupujejo tamkajšnjo zemljo in na njej zidajo velike stavbe ...
- da je znani časnikar Ivo Žajdela v dolgem intervjuju v tedniku »Reporter« med drugim izjavil, da je že 1991 zvedel, da v Hudi jami blizu Celja leži pobiti Rupnikov udarni bataljon, elitna edinica domobranske vojske, a da je potem v demokraciji (!) minilo osemnajst let, preden so se lotili izkopavanja jame ...
- da je nečak znanega slovenskega zgodovinarja, univerzitetnega profesorja ter po prepričanju levičarja dr. Zwittera postal duhovnik in je danes v kaplanski službi v eni od ljubljanskih župnij ...
- da je v *Kosmačevem albumu*, ki je lani izšel ob stoletnici tega slovenskega pisatelja, ki je na zunaj veljal za protežiranca komunističnega režima, po svojem pogumu znana slovenska časnikarka Alenka Puhar opozorila na drugačno ozadje njegovih odnosov z oblastjo, na njeno sumničavost do tega samostojno mislečega človeka ...

Nada Lomovšek

Pesmi

Prva nagrada za poezijo na 39. literarnem natečaju revije Mladika

Obračun

Osem križev imaš.
Mene za prvim vogalom
čaka že šesti.
Tiho sediš
med mehкими blazinami.
Gledam te mati,
ubogo in neogljeno,
brez lažnega usmiljenja.
Pokličeš me tiho,
potrebuješ mojo roko.

Dolgo je že,
odkar sem prosjačila
za tvojo ljubezen.
Ne potrebujem je več.
poiskala sem jo drugje.
Moj obraz te je
spominjal na moškega,
ki ga nisi marala.
Značaj samorastnice
ti ni bil blizu.

Bolečino sem skrila
za debelo plast pozabe,
ljubezen razdala drugam.

V tišini prepoznam
svojo misel: Mati zdaj sva si bot!

Šele potem ...

Pređen bom zaprla
pokrov starega klavirja,
odpela zadnji refren
svojega šansona,
zložila spomine
v velik, čakajoč kovček
na zadnji postaji,
moram še veliko postoriti.

Napisati knjigo,
preliti vanjo skrite strahove,
poraze in zmage,
strastne noči nekdanjih ljubimcev,
hladne materine poglede,
vprašujoče hčerine oči.

Zapeti vnukom prvo pesem,
naučiti luno,
kako naj jih uspava.
Popeljati med lutke.

Jim pokazati pomladne popke,
razkuštrane trave poletja,
zlatorumene macesne jeseni.

Šele potem
naj mi bo dano,
prepojeni z minljivostjo,
skleniti krog.

Vrč sem

Sem kot
star glinen vrč.
Vame se je nateklo
marsikaj.

Če se prevrnem,
ostanem prazna.
Nočem.

Otok

Samotni popotnik,
sam s seboj,
med hrumečo množico.
Nagrmaden kup kamenja
na vodni gladini,
varno gnezdišče selivk.
Zelena oaza
med neskončnimi
vijugami peščenih sipin.
Voda za preživetje.
Dva para prepletenih rok,
ki v samoti iščeta
droben okrušek miru zase.

Veliko prispodob
za eno samo besedo.

Mivka

V Maroku,
na robu puščave,
sredi ničesar
zrem v daljavo.
Sonce je padlo
za obrise sipin.
V daljavi beduini
zateglo kličejo
črede kamel.

Spoštljivo počasi
stopam po topli mivki.
V viharjih premetanih,
drobnih zrcnih peska
za kratek trenutek
pustim svoje sledi.
Zajamem jih v dlan,
počasi razpiram prste,
naj spet spolzijo na tla.

V tišini večera
se divja lepota puščave
nepozabno vtisne v spomin.

**Mrč
(polmrak pred nevihto)**

Divji sunki vetra
kuštrajo stari oreh.
Dolge veje opletajo
druga čez drugo.
Potrgano listje
pleše v vrtincih.
Grozeči oblaki
temnijo nebo.
Bobnenje nevihte
postaja glasnejše.
Sredi dneva mrč.
Soparno ozračje
parajo strele.
Prve kaplje padejo
na prašno cesto.
Vedno več jih je.
Režejo strugo
za droben potoček.

Polnina

Je dan, ki me napolni
z mnogimi trenutki.
Je posedanje ob čaju,
veselo čvekanje
z drago osebo.
Pestovanje vnukinje,
njen prvi nasmeh
na brezzobih ustecih.
Sprehod ob šumeči reki,
pogled na brsteči grm.
Dišeča kava,
skuhana s tresočo roko
ostarele matere.

Vse je polnina,
ki prežene praznino.
In ne nekaj vmes.

Prepih

Vsa okna, vrata
bom odprla.
Slekla obleko
narejene brezbriznosti.
Pustila bom vetru,
naj z mene odpihne
pepel ugaslih želja,
prah pozabljenih bolečin,
norost nepremišljenih obljub,
pretkanost namernih prevar,
bedo brezplodnih iskanj.

Dolgo bom stala
na prepihu.
Naj postrga in odnese
z utrujenih udov,
skozi čas nabrano,
dušečo pajčevino,
zven trmastih besed.

Hočem živeti naprej
s čistim obrazom mladenke,
ki še verjame povestim
o dobrih ljudeh.

Očetu

Ne slišim več korakov.
Dolgo je že,
odkar si odšel.
Daleč je zven
tvojih besed,
lepih in trdih.
Stojim ob grobu.
V spomin ti
prižigam svečo.
Solze so se posušile.
Bolečine ni več,
še vedno pa
čutim bližino
tvoje očetovske roke.

Peter Merkuš

Moje življenje v Nemčiji

XXVII. Spočetka gre vse težko

Vzdušje na meji med Zahodno in Vzhodno Nemčijo ter Češkoslovaško je bilo po drugi svetovni vojni zelo napeto: na obeh straneh meje je bilo orožja vseh vrst na pretek, tako da je človek dobil vtis, da bo ob prvi priliki spet zarožljalo – kar se je tudi zgodilo ob vkorakanju vojaških enot Varšavskega pakta v Češkoslovaško leta 1968, ko smo v Erlangenu tudi videli in slišali dolge kolone mogočnih ameriških tankov, kako se iz bližnje ameriške vojaške baze pomikajo proti železniški tovorni postaji in s tem zaustavili ves promet ter razdelili mesto v dva dela. Včasih je trajalo cele pol ure, preden je v koloni tankov nastal presledek, da smo čakajoči pod policijskim nadzorstvom prečkali cesto. V uradu so se kolegi seveda že zaskrbljeno spraševali, kaj bo iz tega.

Kako naj ne bi podvomil, ali je bilo pametno priti v Nemčijo, ko pa me je prevzemal val spominov na mladost, ki sem jo med drugo svetovno vojno preživel na dokaj 'nemirnem' področju: kratek čas kot evakuiranec v Tomaju, med počitnicami do 9. septembra 1943 v Avberju; tedaj so prišli Nemci in sem se slučajno znašel v neposredni bližini bitke za Gorico, ko sem v Trstu doživel nemške represalije in nenazadnje bombne napade na samo mesto. Poznal sem torej vojne strahote in čakanje na konec morije ter globoko upanje na boljše čase, ko ne bi več živeli v strahu, ker smo Slovenci, ko bi slovenščina zadonela tudi v cerkvi, ko bi se končno nehale žalitve, diskri-

minacija in ponižanje pod tujo administracijo, da bi torej bilo konec fašizma. Kako je potem bilo, dobro vemo. Žalitev, diskriminacij in ponižanja ni bilo konec, fašizma tudi ne!

V Nemčiji sem se znašel v podobni situaciji, kar se fašizma ali nacionalsocializma tiče, ker sprva ni bilo poštenega soočenja s tem, kar se je zgodilo prej. Na samem začetku nisem bil tako prizadet kot v Trstu, ker sem upal, da se bom vrnil v domače kraje. S časom se pa človek – *volens nolens* – vključi v okolje, v katerem živi. Z Mirello nisva nikoli pretrgala vezi z rodnim mestom, zato je moje notranje življenje pogojevala neprestano tako politično kot socialno primerjanje med Italijo in Nemčijo. Zanimati sem se pa začel tudi za druge dežele, v katerih sem se najdlje mudil: za Bosno in Španijo.

V znameniti razpravi iz leta 1967 o osnovah kolektivnega vedenja *Nesposobnost žalovanja* prof. Alexander Mitscherlich in dr. Margarete Mitscherlich-Nielsen pišeta, da se Nemčija zdi izčrpana ter da nima moči, da bi priklicala na dan učinkovite politične ideje, ker večina prebivalstva se je strinjala z rasističnimi idejami nacistične oblasti. Namesto do politične obdelave preteklosti kot minimalni poskus poprave škode je prišlo do eksplozivnega razvoja nemške industrije, obžalujeta avtorja. Po popolnem porazu je nastala teza pokorščine, naenkrat so bili krivi za udejanjanje genocida izključno izginuli, vendar obsojeni voditelji. Pripadniki vseh, predvsem vodilnih slojev, industriji, sodniki, univerzitetni profesorji so bili odločni in navdušeni podporniki, a po porazu so se nekako samoumevno čutili odvezani osebne odgovornosti. Odlična ponazoritev te trditve je Adenauerjeva izbira komentatorja nürnberških rasnih zakonov Hansa Globkeja za vodjo njegove pisarne.

Psihologa Mitscherlich trdita: »Mi tajimo vsako dogajanje, v katero smo po lastni krivdi bili vpleteni, prevrednotimo njegovo pomembnost, pripisujemo dru-

Nemški državni predsednik Richard von Weizsäcker med govorom ob 40-letnici konca 2. svetovne vojne, 8. maja 1985.

gim odgovornost zanj, na noben način ga v podožvljanju ne istovetimo z lastno identiteto. Mi proslavljammo zmagovite prodore, pri čemer pa redkokdaj pomislimo na neodgovornost, s katero so bili zaradi megalomanije žrtvovani tudi milijoni Nemcev. Za tako delitev spominov v prijetne in neprijetne potrebujemo dokajšno psihično energijo.

Zato je najprva intelektualna naloga lahko samo ta, da se samoprevare, ki nemalo prispevajo k nastanku nove lastne podobe, čim previdneje prikažejo kot take. Freudovo opažanje, da nevroza ne zanikuje realnosti, ampak da enostavno noče vedeti zanj, velja morda tudi za kolektivne napore, ki jih zaznavamo okoli sebe.

Taki obrambni postopki ne obvladujejo samo nemško prizorišče, so občečloveške oblike reakcije. Vendar je odločilno, kako se vsak posameznik in vsak posamezni kolektiv zave specifično gojene samoprevare in kako jo premosti.«

V svoji odmevni knjigi *Die zweite Schuld oder Von der Last Deutscher zu sein* (Druga krivda ali o bremenu biti Nемец) pisatelj in esejist Ralph Giordano piše, da »vsaka druga krivda predpostavlja eno prvo krivdo«, pri čemer ima v mislih krivdo Nemcev pod Hitlerjem. »Druga krivda je potlačitev in zanižanje prve po letu 1945. Ta je zelo dolgo merodajno vplivala na politično kulturo Zvezne republike Nemčije, hipoteka, ki bo še dolgo v breme. Ne gre namreč za zgolj retoričen proces ali za dogajanje na skrivnem. Nasprotno: druga krivda se je globoko zajedla v družbeno telo druge nemške demokracije.

Glavna tema je zgodovinsko napačna odločitev večine današnje starejše in stare generacije, da se ni pošteno spoprijela z nacionalsocialistično preteklostjo in lastno vlogo v njej, da se je otresla bremenilnih spominov in se izmuznila iz kompromitirajočega obdobja nacionalne zgodovine, ki jo je sama doživela in sooblikovala. Vse to v sodelovanju s številnimi zahodnonemškimi politikami vseh strank, ki so se zavoljo glasov volivcev prilagajali potlačitvi in zatajevanju narodnega kolektiva Hitlerjevih privržencev, s čimer so prispevali svoj delež k drugi krivdi.«

Največja težava za Zvezno republiko Nemčijo je premoščanje preteklosti, kateri bi se najraje vedno izmikala. Vendar *upanje, da je povojni čas zaključen, kakor so vedno znova zatrjevali vodilni nemški politiki, je zmotno, kajti ne določamo samo mi, kdaj je dovolj, da bi potegnili črto pod tako preteklost, ki je uničila življenje in srečo toliko ljudi.* Te besede sta zapisala Alexander in Margarete Mitscherlich v svoji zgoraj omenjeni knjigi o nezmožnosti žalovanja, ki je tipična in grenka značilnost povprečnega Nemca

pod Hitlerjem in v prvem povojnem dvajsetletju.

Uradna nemška politika je zašla v slepo ulico, Adenauerjeva politika moči je odpovedala, svetovno stanje se je spremenilo, ni bilo več možno zavračati spremembo politike. V začetku decembra 1966 prevzameta v Bonnu vajeti nove vlade kancler Kurt Georg Kiesinger ter njegov namestnik in zunanji minister Willy Brandt, ki se strinjata, da je potrebno preoblikovati, popraviti in izpopolniti zunanjo politiko Zvezne republike. A medtem ko so se socialdemokrati jasno zavzemali za »spravo«, je krščansko konservativni tabor temu še močno nasprotoval. V svojih spominih je Brandt zapisal: »Volja do miru in sporazumevanja naj bo prva in zadnja beseda in temelj naše zunanje politike« ter obenem poudaril, da sta sporazumevanje in beseda tesno povezani, vendar je istočasno poštožil: »Izkazalo se je izredno težavno uveljaviti novo usmeritev«. Kot piše, mu je bilo zelo pri srcu razmerje s Poljsko: »Prepričan sem bil, da mora sprava med Poljsko in Nemčijo biti deležna istega zgodovinskega mesta kot francosko-nemško prijateljstvo.«

Nemški zvezni parlament je 21. oktobra 1969 izvolil Willyja Brandta za kanclerja. Njegova utopija o evropskem mirovnem redu se je razvila tudi iz spoznanja, da ni mogoče računati s samostojno rešitvijo nemškega vprašanja, iz česar je sledilo nadaljnje odprtje proti Vzhodu. Okrepila se je njegova »Ostpolitik«, kar potrjuje, kako prav je imel visoko cenjeni kvantni fizik profesor Hans Peter Dürr, ko je trdil: »Utopije niso sanjarjenje, so predpostavka za kreativno zgradbo bodočnosti.«

Pol leta prej je bil izvoljen za nemškega predsednika Gustav Heinemann, istotako socialdemokrat, enake usmeritve kot Willy Brandt. Notranjepolitična evforija, ki je socialdemokratom dala do danes nepreseženo najvišje število glasov po drugi svetovni vojni, je omogočila ne samo razne reforme, ampak v vladni koaliciji z liberalci tudi novo zunanjo politiko do Vzhoda. Intelektualci blizu socialdemokratom so podprli dotlej še nepoznano zgodovinsko-politično ofenzivo, katere cilj so bile nove spominske procedure in oblike spomina Zvezne republike Nemčije.

Tako je bilo mogoče pripraviti pogoje za spoznanje, da je stanje premaganca za nemški narod nerazdružno povezano z osvoboditvijo in se istoveti z velikim predsednikom Richardom von Weizsäckerjem in civilnim pogumom, ki ga je izpričal s svojim govorom ob 40-letnici konca vojne leta 1985 v plenarni dvorani nemškega zveznega parlamenta in je bil v slovenskem prevodu objavljen v devetnajsti številki letnika XI/2009 Primorskega rodoljuba.

(dalje)

Drago Štoka

Moj spomin na Jurija Slamo

Ob koncu šolskega leta, ko sem posecal drugi razred klasičnega liceja, ki je imel takrat prostore še v Ulici Lazzaretto Vecchio, nas je naša razredničarka, profesorica italijanskega jezika, kasneje tudi ravnateljica naše šole Laura Abrami povabila, da si ogledamo zaključno šolsko proslavo, ki jo bodo izoblikovali maturanti, in da nam bodo ti zaigrali Linhartov Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

Mene je oder vedno zelo privlačeval (bil sem tudi član domačega amaterskega gledališkega društva na Kontovelu) in zato nisem smel manjkati na omenjeni predstavi slovenskih klasičnih maturantov. Če me spomin ne vara, je bila zaključna predstava v takratnem tržaškem Avditoriju, kjer je danes sedež krajevne kvesture.

Predstava me je prevzela in prepričala od začetka do konca. Predvsem dva lika sta me kot sedemnajstletnika očarala: Matiček, ki ga je zaigral Gregor Pertot, in pa baron, ki ga je izvrstno poosebljal Jurij Slama. Predstavo je pripravil oz. zrežiral – kdo drugi, če ne Jože Peterlin, naš neutrudljivi profesor slovenščine in umetnostne zgodovine.

To je bil moj prvi stik (na daljavo) z Jurijem Slamo. Potem kako leto nič, nato pa spet stik z njim, in sicer v prostorih takratnega Radia Trst, kamor me je k Radijskemu odru povabil Jože Peterlin in je bil tam Jurij Slama že zgrajen igralec, izvrsten interpret in tankočuten posrednik – tudi po mikrofonu – slovenske besede.

Z Jurijem Slamo sva kar nekaj nepozabnih let preživela ob mikrofonu, najprej na Oberdankovem trgu, potem pa v novi palači na Ulici Fabio Severo, kjer je še danes sedež slovenskih radijskih in televizijskih programov.

Jurij Slama je bil Radijskemu odru do konca zvest, ves predan lepi umetnosti, ki je vsa očarljiva ne samo na odru, ampak tudi pred mikrofonom, to je igralski umetnosti. Sodeloval pa je tudi pri Slovenskem odru in njegovih veličastnih poletnih taborih na Repentabru, kjer je vedno v režiji Jožeta Peterlina zaigral kar

Jurij Slama

nekaj nepozabnih vlog v tistem prelepem okolju, ki ga nudi repentabrška cerkev na hribu, s katerega je pogled na ves Kras na levi in morje na desni res nekaj edinstvenega.

Potem so se z Jurijem pota razšla – jaz v odvetništvo in deželni svet, Jurij pa na tiskovni deželni urad.

Še sva se občasno srečevala, si izmenjala misli in skrbi na naš vsakdan, se videvala v prostorih deželne palače, kdaj pa kdaj tudi na našem radiu, ki je za naju dva bil še vedno naš dragi radio, na katerega sva, tudi v okviru Ra-

dijskega odra, imela oba prelepe spomine. Spomine na važne vloge, ki sva jih odigrala, spomine na kolege – igralce, s katerimi sva delila toliko lepih ur, večerov, oddaj. Takrat so bile igre po radiu izredno poslušane (ni bilo ne televizije ne računalnikov v naših družinah) in naš glas je zares segel povsod, v vsako hišo, tostran in onstran takrat že železne zavese.

Jurij Slama je bil med stebri igralcev pri Radijskem odru, bil je zelo prijeten sogovornik, bil je človek občutljive, a globoke narave, ki je s svojim notranjim bogastvom tudi nam vsem znal posredovati tiste vrline, ki so nam v mladih letih tako lepe, svetle, očarljive.

Matiček se ženi na Opčinah I. 1954

Primož Sturman

Spomini na Franca Jezo (2. del)

Kot smo napovedali v prejšnji številki Mladike, bomo uvodno pričevanje o Francu Jezi zaupali pisatelju Borisu Pahorju. Jezo in Pahorja lahko brez težav označimo za sodobnika, saj njuni rojstvi ločujejo le tri leta (Pahor 1913, Jeza 1916). Takole Pahor o Jezi: „Poleg samega Franca bi omenil tudi njegovega brata Maksa. Oba sta pripadala skupini krščanskih socialistov. Franca Jezo so po tem poznali tudi domobranci, ki so ga leta 1944 zaradi njegove politične aktivnosti poslali v taborišče. Vedeli so, da je na strani Kocbeka in OF. Ista usoda je pri nas doletela literarnega kritika Lina Legišo.“ Pahor nato prestavi pogovor na povojni čas: „Jeza je bil zaposlen pri Slovenskem poročevalcu, kmalu zatem pa je postal eden redkih, ki so kljub temu, da so se udeležili osvobodilnega boja, zapustili Slovenijo. Vsi so ga imeli za begunca, podobno kot one, ki so bili med vojno na protikomunistični strani. On pa enostavno ni mogel sprejemati povojnega režima v Sloveniji. Od samega začetka je bil za svobodno Slovenijo. Gre torej najbrž za edini primer begunca, ki je bil za osvobodilni boj, ki je bil v taborišču in ki se je zavzemal za svobodno Slovenijo. Za ta svoj ideal je tudi agitiral. Prvič z letaki, nato še s publikacijami.“ Pahor postavi primerjavo: „Delal je tisto, kar se po navadi dela ob volitvah. Na avtomobilih je za brisalci puščal letake. Napisal je študijo o tem, koliko Slovenija gospodarsko izgublja v Jugoslaviji.“ Glede njegove službe pa takole: „Srečo je imel, da je prišel v službo na tržaški radio, UDBA pa je tedaj uspela doseči, da je službo izgubil in poslej živel od majhnih honorarjev. Malenkost je dobival tudi pri Novem listu. Veliko svojega denarja je nesel k stavcu, ki mu je tiskal publikacije o Sloveniji.“

Kdaj ga je Pahor spoznal? „Večkrat sem bil z njim v stiku, ko sem tiskal Zaliv. Le enkrat je z mano sodeloval pri reviji Tokovi, to je bilo leta 1956 ali 1957. Na koncu šestdesetih sem v Zalivu objavil novico o njegovi publikaciji o skandinavskem izvoru Slovencev. O njej nisem sodil, saj nisem zgodovinar, Jeza pa je z njo najbrž hotel dokazati, da Slovenci ne spadamo v Jugoslavijo. V glavnem pa je Jeza sam objavljaval druge publikacije. Oba sva nosila gradivo istemu stavcu, Peganu. Oba sva bila tudi zavezana temu, da sva vedno povedala lastno mnenje. Jaz se nisem strinjal z idejo o samostojni Sloveniji, saj sem se bal sosedov, na eni strani nemškega, na drugi pa italijanskega. Bil sem za dobro urejeno konfederacijo, do česar bi lahko prišlo v devetdesetih. Slobodan Milošević in ZDA pa so bili tedaj nasprotni tej ideji. Danes bi bila Slovenija v taki konfederaciji veliko bolj močna. Predlog je bil, da bi se konfederacija uredila v treh letih. Jeza pa je bil že od vsega začetka za samostojno Slovenijo, bil je tudi prepričan, da se Slovenije tedaj nihče ne bo dotaknil. Resnica pa je, da jo 60 milijonov ljudi zasede v tednu dni. Poglejte, kaj se danes dogaja na Krasu, o tem sem sam pisal že v Zalivu. Z Jezo sva bila v tem v polemiki, vsakdo je vztrajal pri svojem stališču.“ Sta

*Boris Pahor podpisuje knjige v DSI
(Franc Jeza stoji na skrajni desni)*

bila Pahor in Jeza kdaj tudi javno v polemiki? „Ne. Poudariti gre, da je bil Jeza človek, ki je bil v svojih tržaških letih predstavnik svobodne kulture. Pisal je za Novi list o naših knjigah, o Rebuli in o Zalivu, seveda kolikor je imel možnosti s strani Besednjakovih. Besednjak je tedaj namreč dobil dovoljenje, da pride v Trst. Njegov tednik je bil na jugoslovanski strani, seveda ne komunistični. Marsikaj se je Novi list upal napisati, kar si drugi niso. Besednjakovi so namreč imeli nekaj denarja že iz predvojnega časa, bili so slovenski krščanski socialci. Nastopali so ločeno od Kralja in drugih Goričanov.“ Sta morebiti Jeza in Besednjak prišla v stik prav zaradi destva, da sta pripadala istemu krogu ... Pahor odgovarja: „Krščanski socialci v Trstu in Ljubljani si niso bili enaki.“ Je Pahor sproti sledil Jezovim publikacijam? „Da, sledil sem jim sproti in jih tudi komentiral, če je bilo treba. Spominjam se, da sva se z Jezo velikokrat dobivala v baru openskega tramvaja in diskutirala ob kavi.“ Se Pahor spominja kake anekdote? „Preveč daleč je to. Prav gotovo je on omenjen v kakem mojem zapisu, ki bi ga bilo treba poiskati.“ O njunem medosebnem odnosu pa takole: „Zelo sem ga cenil, kakor je on cenil mene. Nekatere njegove ocene Zaliva so bile zelo do-

bre, česa takega v Primorskem dnevniku ni bilo zaslediti, saj Primorski tedaj ni maral Zaliva. Njegovega sem bral roman Smrt v pomladi, od vseh pa so mi še danes najbolj všeč njegovi Spomini iz taborišča. Jeza je bil politik, bil pa je brez domovine. Ni imel nikakršnega potnega lista, bil je apolid.“ Kaj pa Jezova dediščina po Pahorju? „Vedno sem o njem poudarjal, da je eden glavnih slovenskih kulturnih in političnih osebnosti. To bi bilo treba upoštevati, ko se danes govori o svobodni Sloveniji. Upal je, da bodo mladi komunisti prišli do tega, da bodo razumeli to potrebo. Nekaj jih je že bilo takih, ki so gledali drugače na stvari, a je do vse-

ga prišlo prepozno. Jeza pa je bil v to prepričan od vedno. Poudariti pa gre, da se je Jeza veliko zanimal tudi za mednarodno politiko.“

Jeza je bil prepričan, da lahko do demokratizacije in neodvisnosti Slovenije pride šele po Titovi smrti. „Vse je bilo povezano. Tito je imel v rokah oblast, nato so se vrstili predsedniki različnih narodnosti. V Jugoslaviji pa nacionalno vprašanje ni bilo rešeno, kar sem vedno trdil tudi sam. Republika ni nikakršna rešitev, če je odvisna od beograjske partije. Ko je Kavčič protestiral zaradi ceste, so ga zaradi tega odstranili. Sam sem bil za slovensko samobitnost v

obliki konfederacije, Jeza pa je vztrajal pri svobodni Sloveniji. Izkazalo, se je, da je imel v tem prav on. Danes se v Sloveniji kot disidenta obravnava le Jožeta Pučnika, Franc Jeza pa je bil disident veliko let pred njim. Od Pučnika je namreč imel veliko manj možnosti, zaradi svoje izbire je živel skromno, bil je suh kot trska. V preteklosti sem se že večkrat zavzel za to, da bi njegove zapise objavili tudi v matični domovini in se tako oddolžili njegovemu spominu.“

(dalje prihodnjič)

Zgoraj: platnica knjige *Skandinavski izvor Slovencev*. Levo: Franc Jeza v Peterlinovi dvorani

SSO o pluralizaciji Primorskega dnevnika

Človek se ne more načuditi ihti, s katero se je aparat Skgz s svojimi privrženci odzval na izjavo Sve-ta slovenskih organizacij o edinem slovenskem dnevniku v Italiji. Ostro se je na izjavo odzval celo sam urednik dnevnika z nenavadno dolgim uvodnikom. Stališča posameznikov, ki so se tudi večkrat oglasili v Pismih bralcev, so milo rečeno čudna, ker ne sprejemajo nobene kritike, ker ne operirajo z argumenti, ampak predvsem zagovarjajo in branijo pozicije, osvojene v revolucionarnih časih. Nobene roke sprave, nobene želje po zbliževanju, po sodelovanju. To nas še posebno čudi po tolikokrat izraženi želji po zdru-ževanju organizacij. Kako si krovna Skgz zamišlja združevanje, če ni pripravljena odstopiti od nobenega privilegija, od nobene osvojene pozicije in če se v svojih nastopih poslužuje ideološkega izrazoslovja iz svinčenih časov, nam ni jasno. A poglejmo, kaj pravzaprav piše SSO v svoji izjavi o Primorskem dnevniku! Objavljamo jo brez komentarja, da si o njej ustvarijo sodbo bralci sami.

Primorski dnevnik odigra-va pomembno vlogo pri obliko- vanju javnega mnenja med Slovenci v Italiji ter s tem pri njihove- vem obstoju in razvoju kot posebne narodnostne skupnosti, saj javno mnenje pomeni zavest, ki jo ima neka skupnost o sebi. SSO zato pod-pira Primorski dnevnik, zavedajoč se tudi, da takšnega sredstva jav- nega obveščanja ne premorejo vse manjšinske narodnostne skupnosti, primerljive s slovensko v Italiji.

Kot izpričujejo bilance druž- be DZP-PRAE, Primorski dnevnik živi od javnih sredstev, ki jih Italija in Slovenija namenjata, tudi prek obeh krovnih organizacij, sloven- ski manjšini brez razlike. Poleg tega ima Primorski dnevnik kot tiskani dnevnik monopolni položaj v manj- šini. Zaradi vsega tega SSO meni, da Primorski dnevnik je oziroma bi moral biti časopis vseh Slovencev v Italiji, mimo zemljepisnih, kultur- nih, svetovnonazorskih, političnih in drugih razlik.

V tem duhu je SSO leta 1997 podprl pluralizacijo lastništva Pri- morskega dnevnika z ustanovitvijo istoimenske zadruga, v katero se sme včlaniti vsak pripadnik sloven- ske manjšine. Žal pa je bil ta korak

nezadosten za resnično plurali- zacijo Primorskega dnevnika, kot dokazuje sedanji sestav uredništva (SSO-ju je morda »blizu« ena osmi- na časnikarjev, kar ni bistveno dru- gače od razmer pred letom 1997), pa tudi uredniška linija, ki se je v zadnjih časih še bolj približala sta- remu lastništvu, se pravi SKGZ-ju.

Res je, da je SKGZ leta 1997 na prvih volitvah v organe Zadruga Primorski dnevnik zbrala široko ve- čino, in to tudi zaradi nezadostnega odziva krogov, ki so bili dotlej izklju- čeni iz življenja tega občila. Toda SKGZ je v zadnjih letih dejansko ohranila upravni in siceršnji nad- zor nad dnevnikom med drugim z ohranitvijo lastništva osrednjega sedeža časopisa v Trstu, kakor tudi z ohranitvijo lastništva tiskarne in oglaševalne agencije, pod katero po nedavnih spremembah spada celo uredniško tajništvo. Za name- ček je Primorski dnevnik še danes član izključno te krovne organizaci- je, ki po drugi strani v svojih javnih nastopih niti ne skriva, da ima časo- pis za nekakšno svoje glasilo.

SSO meni, da je sedanje stanje nesprejemljivo in da je resnična pluralizacija Primorskega dnevnika iz že navedenih razlogov ena izmed

prioritetnih »reform«, ki bi jih mora- la slovenska narodnostna skupnost v Italiji izpeljati. V tem smislu se bo SSO zavzel za nadaljnjo pluralizaci- jo lastništva Primorskega dnevnika s podpiranjem vstopa novih članov v istoimensko Zadruga. Zavzel se bo tudi, da bi časopis postal de- jansko deželnega značaja z večjim poudarkom videmski pokrajini, ki je danes zanemarjena.

SSO nadalje predlaga, da bi osrednji sedež Primorskega dnev- nika v Trstu postal last Zadruga v skladu z obvezo, ki jo je skupno prestavništvo Slovencev v Italiji sprejelo februarja 1997 ob napove- di njene ustanovitve in ki je za SSO še vedno polno zavezujoča. To bi povrh omogočilo, da bi bili odnosi in računi okrog Primorskega dnev- nika bolj prozorni.

SSO nenazadnje zahteva, da bi prišlo do resnične pluralizacije ure- dništva dnevnika, ki je v zadnjih ča- sih zabeležila celo nazadovanje.

SSO naposled meni, da če že Pri- morski dnevnik mora biti član kake krovne organizacije, potem mora biti član obeh.

Tatjana Rejec

TIGR na razpotju leta 1930: streljati ali ne streljati? In nekaj malega o tigrovstvu Filipa Terčelja (III. del)

Če se sedaj povrnem k profesorju Filipu Terčelju (1892–1946) in njegovim zvezam s TIGR-om, ki sodijo v isto dobo, kot jo obravnavam v tem članku, jih lahko potrdim kot dejstvo, žal, pa ne poznam podrobnosti. Zapleti okoli postavitve spomenika duhovniku Terčelju, karizmatičnemu voditelju krščanskosocialne mladine na Goriškem v času fašistične Italije, so mi namreč priklicali v spomin, kar sem doživela v zvezi z njim v času mojih stikov z Albertom Rejcem kot njegova žena.

V zvezi s Terčeljem vem za naslednja tri dejstva:

1. Rejec in Terčelj sta se dobro poznala in v neki dobi sta sodelovala;

2. Krščanskosocialna skupina fantov v Cerovem v Brdih, ki so bili leta 1932 obsojeni na konfinacijo, so bili tigrovci;

3. Terčelj je po svojem umiku v Slovenijo leta 1934 javno in navdušeno govoril o TIGR-u.

Zakaj to trdim?

Prvič. Enkrat konec petdesetih ali v začetku šestdesetih let sem z Rejcem prvič napravila izlet na Davčo in odtod na Porezen. Bilo je proti večeru, ko sva prišla v središče Davče, kjer stojijo cerkev, šola in gostilna. Kadar sva prišla v kakšen manjši kraj, sva si vedno ogledala cerkev, ali vsaj njeno zunanjščino, saj je bila ponavadi zaprta, in šla na pokopališče, kjer se je pogosto dalo razbrati marsikaj o zgodovini kraja in njegovih

prebivalcih. Ko sva hodila okoli cerkve, je najino pozornost vzbudila spominska plošča pod zvonikom in Rejec je s presenečenjem bral, da je bila nameščena v spomin dveh duhovnikov in da je bil eden od njiju Filip Terčelj. Iz datumov njune smrti 7. 1. 1946 je bilo razvidno, da sta oba umrla isti dan in pripis na koncu plošče »oba zahrbtno umorjena« je samo opisal njuno smrt. Na bližnjem pokopališču sva tudi našla njun grob. Videla sem, da je moral Rejec Terčelja dobro poznati, saj je bil vidno prizadet.

Krenila sva v gostilno Pri Jemcu in Rejec se je z gostilničarjem, možem srednjih ali celo malo starejših let, spustil v pogovor. In tako je bilo povsem naravno, da ga je vprašal, kako je prišlo do tragične smrti obeh mož. Rejec mu je tudi povedal, da je poznal Terčelja, da sta skupaj delovala na Goriškem pod fašistično Italijo v letih pred drugo vojno. Beseda »TIGR« pa seveda ni padla. Rejec je kot starejši človek kaj hitro ocenil sogovornika in je s svojim naravnim nastopom hitro vzbudil v sogovorniku zaupanje. Že takrat mu je gostilničar odkrito povedal danes splošno znane podrobnosti njune smrti. Bilo mu je v zadošče-

Filip Terčelj

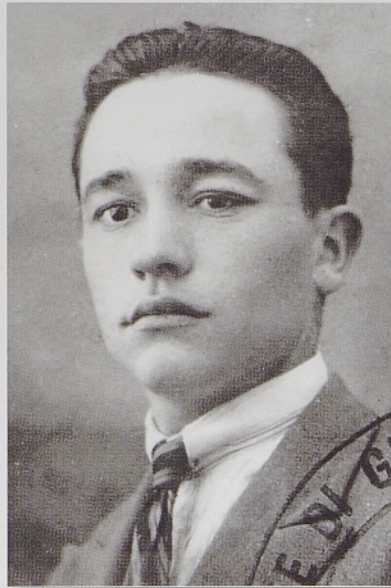

nje, da je o tem govoril z nekom, ki je Terčelja osebno poznal. Lepo so naju postregli in naju celo prenočili, čeprav – če se prav spominjam – takrat sicer niso več nudili prenočišča.

Drugič. Nekaj let kasneje sva na svojih potepih po Primorski prišla tudi v Brda, in sicer sva hodila po približno tisti poti kot Rejec pozimi leta 1929 na svojem begu iz Gorice preko Brd in Tolminske v Jugoslavijo, le da v obratni smeri. Midva sva začela v Tolminu in čez Volčanske Rute in Lig v Brda. Na pešačenju po Brdih pa se je izogibal vseh tigrovcev, ker je iz izkušnje vedel, da bi Udba takoj sumila, da »jih spet organizira«. Pokazal mi je skupino hiš na Humu, v eni od njih se je skrival nekaj dni na podstrešju. Omenil mi je, kako je trpel prvi dan do večera, ker je pozabil prositi, da bi mu dali s sabo bokal. Tone Rutar je ugotovil, da se je skrival na Humu pri Antonu Kraščku, Rejec se ni spomnil njegovega imena. Šla sva tudi skozi Biljano, kjer se je skrival pri Sirkovih.

Tako sva prišla v Spodnje Cerovo, ki je povsem na meji pred vrati italijanske Gorice. Starejši kmet, čigar posestvo je ležalo na meji, tako da je imel celo nekaj zemlje v Italiji, naju je povabil v hišo na kozarec vina. Med pogovorom je začel Rejcu pripovedovati o težavah in sitnostih, ki jih je v prvem desetletju po vojni doživljal od mejnih straž. Njegovi ženi pa to ni bilo prav nič všeč in je prestrašeno vzdikala: »Muč, muč!« (Molči, molči). Temperamenti Bric pa se ni menil zanjo in je prostodušno nadaljeval svojo pripoved.

Končno ga je Rejec vprašal, če je bil pri TIGR-u in omenil izobešenje zastav v Brdih ob prvi obletnici Bazovice. Kmet je sicer vedel za TIGR, ni pa bil njegov

*Tone Černač iz Matenje vasi (1905–1984)
pred pobegom v Jugoslavijo*

član. Rejec mu je povedal, da je skupina fantov iz Cerovega dela v TIGR-u. Trudil se je, da bi se spomnil njihovih imen, da bi mu jih naštel, a se mu po tolikih letih ni posrečilo.

Tretjič. Potem ko se je profesor Terčelj po šestmesečni konfinaciji vrnil in mu italijanske oblasti niso dovolile delovati med Slovenci pod Italijo, je bil aprila 1934 prisiljen emigrirati v Jugoslavijo. Dobil je službo kot profesor verouka in nemščine na Poljanski gimnaziji v Ljubljani. Ko sem se po smrti moža pobljže spoznala s profesor Ando Peterlinovo (1922–2006) in ji omenila, da je bil moj mož eden vodilnih tigrovcev, me je presenetila s svojim poznavanjem te organizacije, kar je bilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja na Kranjskem dokaj neobičajno. Razložila mi je, da vé vse to od profesorja Terčelja, ki je dekletom, svojim dijakinjam, navdušeno govoril o TIGR-u, da je to domoljubna organizacija primorskih Slovencev, ki je nastala spontano med Primorci pod Italijo zaradi nezaslišane ga fašističnega zatiranja vsega

slovenskega. Ob spominu na profesorja Terčelja se je vsa razvnela. Omenila mi je, da se je že maja 1945, takoj po končani vojni, oglasila pri njem v Ljubljani. Vojno je namreč preživela v rodni Komeni. Povedala mi je, da ji je Terčelj takrat rekel: »Vi Gorenjci se veselite osvoboditve, nas v Ljubljani pa skrbi, kaj bo.« In res so Terčelja že junija za nekaj mesecev zaprli. Ko sem ji povedala, kaj sva pred leti ugotovila z možem na izletu na Davčo, sem ji morala takoj obljubiti, da bova poleti napravili izlet na Davčo obiskat Terčeljev grob, kar sva potem tudi uresničili.

Kako osebno blizu je bil Terčelj primorskim krščanskosocialnim politikom, je razvidno tudi iz dejstva, da je leta 1935 na avstrijskem Koroškem pri Mariji v Vrbi na Vrbskem jezeru poročil Engelberta Besednjaka in Zalo Vuk, dr. Anton Korošec pa je bil ena do prič. Ob takih in podobnih prilikah so zagotovo tudi razpravljali o politični situaciji na Primorskem in ob tem tudi o Rejcu in delovanju TIGR-a. Tako mi postaja tudi bolj jasno, zakaj je bil Korošec naklonjen Rejcu in imel vanj zaupanje. Rejec mi je namreč rekel, da je imel vedno dostop do Korošca, da pa je govoril z njim osebno le po potrebi, da je ponavadi opravil intervencije na Notranjem ministrstvu preko svojega prijatelja Antona Batagelja, ki je bil tam inšpektor.

Da so krščanski socialci in med njimi zlasti Filip Terčelj res tudi sodelovali s TIGR-om, je razvidno tudi iz italijanskih arhivov, kot je ugotovila zgodovinarica dr. Milica Kacin. Rejec naj bi – kot to navaja zaupnik in verno poroča dr. Kacinova – prigovarjal Terčelju, da bi tudi oni morali imeti »svoje mučnike za slovensko stvar«.

Rejec se je lahko prosto gibal po Gorici do nekako konca leta

SLOVENSKA PROSVETA in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE

razpisujeta

XXXVII. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2011. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja,
morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti, 3, Trst; tel. 040 370846; e-mail

ali pa

ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre, 85, Gorica; tel. 0481 538128

1928, do odkritja, da je povezan z Jesenicami s tigrovskim kanalom preko Baške grape. Do takrat, slabi dve leti pred bazoviškimi mučeniki je lahko imel nemotene osebne stike s svojimi rojaki v Gorici. Da je bil Rejec v goriški dobi in stikih z vsemi Slovenci, ki so nekaj pomenili v javnem življenju Gorice, js splošno znano. Da je zelo cenil značaj, organizacijske sposobnosti in delo Filipa Terčelja, je med drugim razvidno iz Rejčevega zaslišanja na Udbi iz leta 1953, kjer omenja Terčelja kot glavnega krščanskega vodjo mladine takoj za najpomembnejšo trojico krščanskih politikov dr. Biteznika, dr. Besednjaka in dr. Kralja. In tako je naravno, da je skušal pridobiti Terčelja za sodelovanje in ga tudi dejansko pridobil, kot mi je omenil na tistem izletu na Davčo. Ne vem pa, kako tesno je to sodelovanje bilo in kakšne oblike, niti ne, kdaj je zajelo tudi skupino fantov v Brdih. Ali je Terčelju prekipelo šele po Bazovici? Neposrednih osebnih stikov med Terčeljem in Rejcem po Rejčevem begu v Jugoslavijo februarja 1929 ni bilo več. Kvečjemu, če bi Terčelj osebno prišel s potnim listom v Slovenijo. Terčelj se z Rejcem gotovo ni shajal ilegalno ob meji na italijanski ali jugoslovanski strani. Lahko sta si po kurirjih pošiljala sporočila ali pa ustno preko osebnih posrednikov.

Za obstoj briških tigrovcev v Cerovem so italijanske oblasti izvedele šele ob njihovi prvi večji domoljubni manifestaciji v Brdih: izobešenju žalnih

zastav ob prvi obletnici Bazovice septembra 1931 in ob smrti nadškofa Sedeja na stolnici v Gorici decembra istega leta. Italijanske oblasti so začele postopati proti njim konec decembra 1931. Dolžile so jih, da so tudi nameravali napraviti atentat na dva fašistična oblastnika v Brdih, vendar ni bilo za to nobenih konkretnih dokazov.

Iz opisa Kacinove o delovanju te krščanskosocialne skupine, kot si ga je ustvarila iz italijanskih virov, izhaja, da je bilo pri tej skupini veliko več še v načrtih, v zraku, konkretne so bile le žalne zastave. Zato jih tudi niso postavili pred Posebno sodišče, ampak jih poslali v konfinacijo. Za dušo vsega delovanja te skupine so sicer imeli Terčelja, proti kateremu pa tudi niso imeli pravih dokazov. Za nas posebej zanimivo je, da je iz italijanskih virov razvidno, da so Milost in njegovi prijatelji po nasvetih Terčelja in Kemperleta med drugim zbirali podatke o tistih slovenskih emigrantih, ki bi utegnili biti v Sloveniji italijanski konfidenti. S tem da se je strinjal tudi Terčelj, češ da je treba kaznovati izdajalce.¹

Januarja 1932 so Terčelja aretirali in junija istega leta so ga obsodili na pet let konfinacije, od katere jih je, na intervencijo Vatikana, odslužil šest mesecev.

(konec)

¹ 1990, str. 383. 2008, str. 210.

Mojca Polona Vaupotič

Znamenja na Slovenskem

Umetnostni zgodovinar Marijan Zadnikar je nekoč zapisal takole:

»Po vsej slovenski zemlji so posejana znamenja: ob cestah in križpotih, sredi polj in gozdov, na robu vasi in na trgih, na planem in v bregu stoje. Tudi ona, morda najskromnejša med pomniki davnih dni, dokazujejo, da nismo šele od včeraj na tej zemlji.«

In še je zapisal: »Res naša zemlja ne premore katedral iz počrnelega kamna, premajhna je zanje in kaj bi tudi z njimi? Ima pa zato vse polno po sebi merjenih pomnikov, ki jih je stoletja ustvarjala in varovala, da jo še zdaj napolnjujejo z lepoto, ki je ni nikoli preveč. Skladno se pridružujejo njenemu naravnemu obrazu in ustvarjajo iz nje kulturno pokrajino. Ti »spomeniki«, kakor jih danes imenujemo, pričajo o nekdanjih ustvarjalnih hotenjih in nevsakdanjih prizadevanjih našega človeka, pa čeprav so le od daleč podobni katedralam, palačam in drugemu tujemu bogastvu.«

Beseda *znamenje* ima v slovenščini več pomenov. Kakorkoli jo rabimo, vedno označuje to, kar nas na nekaj spominja ali na nekaj opozarja, kar obstaja dlje časa in se tako razlikuje od kratkotrajnega, bežnega, manj važnega in hitreje minljivega.

Znamenje je v **našem** pomenu besede vsak na prostem postavljen likovni izdelek ali manjša arhitektura, ki lahko ima različne oblike: od slikane lesene table, razpela, kamnitega ali zidanega stebra ali slopa z versko podobo do stavbic – takšnih, v smislu kapelic.

Na tem mestu bi razjasnila še dva pojma, ki včasih nadomeščata besedo *znamenje*; to je beseda *edikula*, kar v latinščini pomeni hišica ali majhen tempelj, in beseda *pil*, ki jo uporabljajo bolj na Dolenjskem in na Vipavskem, gre pa za kamniti steber ali za v steno vzdani relief.

Poglejmo še malo širše. Ti kulturni oziroma sakralni spomeniki so razširjeni po vsej Evropi, razen v Skandinaviji, vendar njihov izvor ni povsem znan. Med prvimi je potrebno omeniti molitvene stebre, menhirje, ki so imeli prav tako sakralni pomen. Pri germanskih plemenih so se pojavljali kamniti stebri, imenovani »irmin«. Pri Rimljanih so se ohranili prazni grobovi, kadar je kdo umrl neznan kje. Na Irskem so se v 8. in

9. stol. pojavljali kamni, v katerih so bili izklesani križi z ornamentalno motiviko. Francija je poznana predvsem po pokopaliških znamenjih in svetilnikih. V Sloveniji pa je razvoj *znamenj* »alpska posebnost«. Najstarejše znamenje je v Volčah pri Tolminu iz druge polovice 15. stoletja.

Zidana ali kamnita znamenja imajo ljudje navadno za »kužna znamenja«. Čeprav so mnoga taka znamenja – z izjemo kapelic – res postavljena na grobovih, pa imajo še mnoge druge različne namene.

S stoletji so se motivi, zaradi katerih so ljudje postavljali znamenja, spreminjali. Če so jih v srednjem veku postavljali pretežno v spomin na nek nesrečni dogodek, se je v 17. stol. miselnost spremenila. S postavitvijo določenega znamenja so se ljudje poslej želeli že vnaprej zavarovati pred elementarnimi in drugimi neugodami. Mnogo znamenj je bilo postavljenih v zahvalo za uslišane prošnje ob boleznih, vojnah in nesrečah. Ta znamenja se imenujejo *votivna znamenja*. Enako ime nosijo tudi zahvalne slike po romarskih cerkvah.

Bolj kakor na kamnitih, se je slikarstvo razmahnilo na večjih ploskvah znamenj in kapelic. Tu so se zlasti lahko uveljavili najrazličnejši ljudski umetniki in popotni slikarji, pa tudi marsikateri večji mojster je sprejel naročilo za poslikanje znamenja.

Osrednje mesto med vsemi figuralnimi upodobitvami na znamenjih zavzema Kristus, najpogosteje kot Križani. Pri zidanih znamenjih je razpelo navadno nameščeno v eni najvidnejših vdolbin, pri kapelicah pa je pritrjeno v prostoru na zadnji steni ali na čelu na fasado. Obstoj križa kot znamenja samega je prav tako pogost.

Druga tema pri upodobitvah se nanaša na Marijo, bodisi poslikano bodisi v obliki navadnega lesenega kipca. Ponekod jo lahko vidimo kot sedečo mater z otrokom v naročju, zelo priljubljen pa je srednjeveški motiv *Pieta* (Sočutna).

Da bi bila slovenska mesta in trgi obvarovani požarov, ki so bili nekoč zaradi lesene gradnje veliko bolj pogosti, so prebivalci postavljali znamenja predvsem na čast sv. Florjanu; proti poplavam pa sv. Janezu Nepomuku in še raznim drugim svetnikom, da bi jih obvarovali le-teh nesreč.

Značilno alpsko slopasto znamenje v Spodnjih Jaršah pri Domžalah.

Naj še omenim, da nekatere kapelice niso opremljene le z likovnimi stvaritvami, temveč tudi z izdelki umetne obrti. Pogoste so kovane mreže, kovani križi in drugi izdelki umetnega kovaštva.

Sicer pa se znamenja delijo na: kamnita (sem sodijo pokopališki stebri in svetilniki, stebrna znamenja, figuralna znamenja in kamniti križi), zidana znamenja ter kapelice

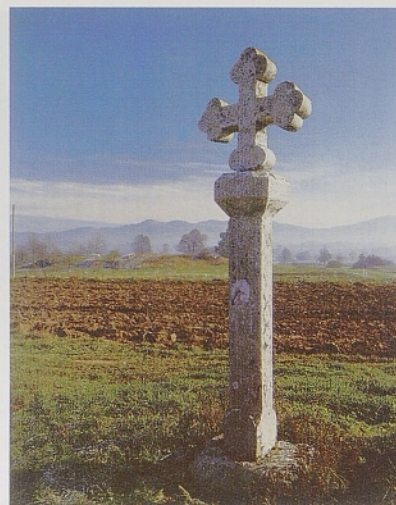

različnih tipov. Obstajajo še lesena znamenja, razpela, križi in drevesna znamenja.

Med vsemi so nedvomno najštevilnejša lesena razpela, postavljena na javnih krajih. Križ sam, kot nosilec korpusa je navadno preprost in se zato krasilni nagibi največkrat izražajo v strešici, ki pokriva plastični ali naslikani korpus. O času nastanka obstoječih razpel pa bi lahko rekli, da so vsi iz zadnjih desetletij, saj zaradi izpostavljenosti klimatskim vplivom navadno ne morejo doseči večje starosti. Tudi kipi na njih, med katerimi gre le redko za večje likovne umetnine, saj so večino med njimi izdelali domači podobarji, iz istega vzroka tudi ne sežejo dlje, kot v 19. stoletje.

Desno: kamniti križ (1700) v Kočah pri Slavini.

Spodaj: trikotno znamenje iz leta 1794 v Suhi pri Škofji Loki. (Slike so iz knjige M. Zadnikarja »Slovenska znamenja«, Družina 1991)

Znamenja, ki so nastala v preteklosti, so nekakšen pomnik na današnji in tudi na jutrišnji dan. Na žalost so nekatera predvsem v 20. stoletju izgubila, mnoga pa še danes izgublajo svoj pomen pri obnovah, ki so pogosto nestrokovne in površne. Da bi zavarovali te kulturne spomenike, ni dovolj zgolj odlok o njihovi zaščiti, temveč o uzaveščenosti ljudi, ki živimo s to neprecenljivo dediščino.

Literarni natečaj »Mladike« 2011

1. Revija Mladika razpisuje XL. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA

Prva nagrada 500€

Druga nagrada 300€

Tretja nagrada 250€

POEZIJA

Prva nagrada 300€

Druga nagrada 150€

Tretja nagrada 100€

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo prepitanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2011. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani

(oziroma 30.000 znakov), ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na naslov: redakcija@mladika.com.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisateljica Vilma Purič, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrada dela bodo objavljena v letniku 2012. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

FESTIVAL V ŠTEVERJANU

Od 1. do 3. julija je bil Med borovci v Števerjanu 41. Festival narodno zabavne glasbe, ki ga prireja Slovensko katoliško prosvetno društvo Francišek Borgia Sedej. Po prvih dveh tekmovalnih večerih je bilo na nedeljski finale pripuščenih 14 ansambolov. Takrat je kot gost nastopil tudi ansambel Slovenski muzikantje. Občinstvo pa so poleg prirediteljev pozdravili krajevna županja Franka Padovan, župan sosednje občine Brda Franc Mužič in deželni odbornik za kulturo Ennio De Anna.

Glavno nagrado je odnesel ansambel Slovenskih 6 iz Celja. Podeljena pa je bila še vrsta drugih priznanj.

UMRLA JE S. AMALIJA ZUPANC

V Trstu je 16. julija preminila šolska sestra Amalija Zupanc. Rodila se je 20. septembra 1917 v Gornjem Doliču pri Slovenj Gradcu ter pri krstu dobila ime Mihaela. Med šolske sestre je spopila v Mariboru, nekaj časa je delovala tudi v Srbiji, zaradi zasedbe pa se je med vojno z mnogimi štajerskimi sosestrami znašla v Rimu. Večne zaobljube je napravila leta 1944. Bila je prva predstojnica v Grottaferrati, nato je delala na Koroškem, v Trstu, kjer je tudi vodila provinco in poskrbela za knjigo z njeno zgodovino *Od Tomaja do Trsta* (Gorica 1985), 13 let v Aleksandriji v Egiptu in spet v Trstu.

9. KOROŠKI KULTURNI DNEVI

V Ljubljani so se od 8. do 15. aprila zvrstile številne prireditve, ki so pod skupnim naslovom Koroški kulturni dnevi že devetič predstavile središču matične države pesniško, pisateljsko, publicistično, lutkovno, slikarsko in zborovsko ustvarjalnost Slovencev na Koroškem. Organizator je bilo Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva pod vodstvom Lovra Sodje v sodelovanju s Krščansko kulturno zvezo in Slovensko prosvetno zvezo iz Celovca ter s Klubom koroških Slovencev v Ljubljani, a tudi s podporo številnih ustanov in društev.

DVE NOVI KNJIGI ALOJZA REBULE

V Sloveniji sta v zadnjih mesecih izšli dve novi knjigi tržaškega pisatelja Alojza Rebule. Najprej gre za nov roman *Četverorečje*, ki šteje 269 strani in ga je izdala Celjska Mohorjeva družba.

Pri založbi Družina v Ljubljani pa so izdali 300 strani debelo knjigo *Credo*. To je pravzaprav naslov komentarjev – kolumn –, ki jih tržaški pisatelj tedensko objavlja v verskem listu *Družina* vse od začetka letnika 1998 dalje, torej 12 let in pol. V tej knjigi je ponatisnjenih 140 Rebulovih najbolj odmevnih in aktualnih kolumn, ki jih je izbral glavni urednik tednika Franci Petrič. Sam je v knjigi objavil tudi svoj članek o Rebulovi 85-letnici izpred dveh let. Uvodno spremno besedo pa je prispeval kardinal Franc Rode, ki o Rebuli pravi, da je »čarodej besede in vitez misli kot malokdo«.

KLAVDIJA VONČINA O TOMIZZI

Profesorica Klavdija Vončina iz Gorice že vrsto let objavlja knjige s kratko prozo ali poezijo, piše pa predvsem v italijanščini. Nedavno je objavila še literarni esej *La devota Maria di Fulvio Tomizza* (Tomizzova pobožna Marija). Knjižica je izšla pri založbi Ibiskos v Empoliju. V Trstu sta jo predstavili duša založbe Antonietta Risolo in prof. Cristina Benussi, ki pri omenjeni založbi ureja zbirko o tržaških ženskih likih Le protagoniste (Protagonistke).

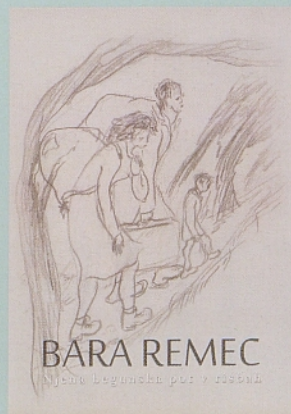
Ključni lik v eseju je Maria Janis iz Tomizzovega romana iz časa protireformacije *La finzione di Maria* (Marijino pretvarjanje), študija pa opozarja tudi na pisateljevo pozornost do ženskega sveta, na njegovo navezanost na istrsko zemljo in na rdeče niti njegovega ustvarjanja.

BARA REMEC: RAZSTAVA IN KNJIGA

V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani so 2. junija ob 20-letnici smrti odprli razstavo *Bara Remec* ilustratorka, ki jo je pripravila Helena Janežič, oblikovala pa Vesna Vidmar. Zelo bogat in globok nagovor je imel pisatelj Zorko Simčič, prateti pa sta se poklonila še Ivan Vombergar na klavirju in Mojca Vombergar s pričevanjem.

Ljubljančanka *Bara Remec* (1910-1991) je bila samosvoja in samostojna ženska ter umetnica. Po maju 1945 je tudi kot ilustratorka delila begunske poti tisočev Slovencev, ki so se čez Ljubelj umaknili na Koroško in nato v Argentino. Sama je preživela prva begunska leta večino v Rimu. V Argentini je ilustrirala temeljna slovenska knjižna dela, s vsakom Tinetom Debeljakom sta se pri tem odlično ujela. Ustvarjala je v Buenos Airesu in Bariločah, posvečala pa se je tudi življenju in ustvarjanju domorodnih Indijancev.

Ob odprtju je izšla prijetna in povedna zgibanka, iz Argentine pa so prinesli čisto svežo knjigo *Bara Remec*, Njena begunska pot v risbah. Zanj je zbral gradivo in ga uredil arh. Jure Vombergar, izšla pa je v samozaložbi na 88 straneh. V njej najdemo izbor »begunskih« skic s tušem in svinčnikom od Ljubelja do Argentine.

UMRL JE DR. ANDREJ BAJUK

Andrej Bajuk na Dragi leta 2003.

V Ljubljani je 16. avgusta nenadno umrl strokovnjak za mednarodne finance in politik dr. Andrej Bajuk. Leta 2000 je bil sedem mesecev predsednik slovenske vlade, kasneje štiri leta finančni minister. Po hudem porazu Nove Slovenije na parlamentarnih volitvah leta 2008 se je sicer povsem umaknil iz politike, vendar je pustil v njej svoj pečat in dal zgled pravega gospoda v žlahnem pomenu besede, politika s kulturo srca.

Bajuk se je rodil 18. oktobra 1943 v Ljubljani in se z družino, vključno z dedom, znanim višješolskim ravnateljem in glasbenikom Markom Bajukom, maja 1945 znašel med begunci na Koroškem. Leta 1948 so se izselili v Argentino, in sicer v Mendoza, kjer je tudi diplomiral iz ekonomije. Izpopolnjeval se je v ZDA. V Chicagu je magistriral, v Berkeleyu pa dosegel še en magistririj in doktorat. Leta 1973 se je vrnil v Mendoza kot univerzitetni profesor, a kmalu zapustil državo, ki je bila v primežu gverilskega in vojaškega nasilja. V Washingtonu je postal tehnični asistent direktorja Svetovne banke, leta 1975 pa je prešel v Medameriško razvojno banko, kjer je napredoval do mesta šefa predsednikovega kabineta. Leta 1994 je postal njen predstavnik za Evropo v Parizu. Tam je ostal do leta 2000, ko se je predčasno upokojil, da bi vse svoje sile posvetil domovini, kamor se je preselil z družino.

Na združitvenem kongresu Slovenske ljudske stranke in Slovenskih krščanskih demokratov je bil 15. aprila 2000 izvoljen za strankinega podpredsednika, od 3. maja do 17. novembra 2000 pa je bil predsednik pomladne slovenske vlade. Ko je v njej in v združeni stranki prišlo do razhajanj zaradi volilne zakonodaje in drugih zadev, je avgusta istega leta z Lojzetom Peterletom in somišljeniki ustanovil Novo Slovenijo in postal njen predsednik. Na volitvah leta 2000, ki jih je pomladna stran izgubila, je bil izvoljen v slovenski parlament kot poslanec Nove Slovenije. Tako tudi leta 2004, ko pa je pomladna stran zmagala in je bil v Janševi vladi do ponovnega volilnega poraza leta 2008 finančni minister. Med drugim je vodil vse potrebno za prevzem evra.

Rajni Bajuk, ki je bil velik Slovenec, je močno občutil tudi problematiko Slovencev v zamejstvu in po svetu. Že pred vrnitvijo v Slovenijo je rad prihajal tudi na Študijske dneve Društva slovenskih izobražencev iz Trsta in leta 1997 v Dragi predaval o Sloveniji v evropskih integracijskih tokovih.

JUNIJSKI SPOMINI

V Slovenski hiši v Buenos Airesu je bila 5. junija proslava v spomin na žrtve komunistične revolucije. Najprej je bila v cerkvi Marije Pomagaj maša, ki jo je daroval delegat slovenskih dušnih pastirjev msgr. Jure Rode ob somaševanju salezijanca Danijela Vrečarja. Pel je Mešani pevski zbor iz San Justa pod vodstvom Andrejke Selan Vombergar.

Po maši je pred spomenik žrtvam vojne in revolucije na dvorišču položil venec predsednik mladinskih organizacij Martin Uštar v spremstvu osmih nekdanjih domobrancev. Trobenta je pozvala prisotne k molku, msgr. Rode pa je opravil molitve za rajne.

Komemoracija se je nadaljevala v Dvorani škofa Rožmana, kjer je imel slavnostni govor Jože Markež. Sledilo je branje iz knjige preroka Izaije. Osrednji del proslave pa je bilo predvajanje video posnetka Križev pot za žrtve pobojev na besedilo Jožeta Kužnika v izvedbi Radia Ognjišče.

50 LET SLOVENSKE PRISTAVE PRI CLEVELANDU

Ob 20-letnici slovenske neodvisnosti je bil v Clevelandu 24. junija sprejem v Slovenskem muzeju in arhivu. Med gosti so bili minister za Slovence v zamejstvu in po svetu Boštjan Žekš, slovenski veleposlanik v Washingtonu Roman Kirn, ameriški veleposlanik v Ljubljani Joseph Mussomeli, generalni konzul v Clevelandu Jure Žmauc in upokojeni senator George Voinovich. Goste je v mestni hiši sprejel tudi clevelandski župan Frank Jackson.

Na Slovenski pristavi pri Clevelandu pa so 25. junija praznik povezali s 50-letnico tega letovišarskega in kulturnega središča, kot tudi s spominom na vojne in povojne žrtve.

Srečanje se je začelo s parado, sledil je kulturni program v Lauschetovi dvorani. Nastopili so domači zbori Korotan, Fantje na vasi in Mi smo mi, folklorni skupini Kres iz Clevelanda in Nageljček iz Toronta. Otroci, ki obiskujejo slovenske tečaje, so zapeli in deklamirali, spregovorila sta generalni konzul Žmauc in minister Žekš.

Nato so na Orlovem vrhu pred spomenikom ob kapelici Marije Pomagaj položili venec za žrtve vojne in revolucije. Spregovoril je tudi minister Žekš.

Za konec je bila na vrsti še domača veselica s tremi glasbenimi skupinami.

POLETNI SEMINAR ZCPZ

Letošnji poletni seminar Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je bil od 7. do 13. avgusta v Dolenjskih Toplicah. Pevcev, organistov, otrok in spremljevalcev je bilo okoli 120.

Vaje za 70-glavi mešani zbor sta vodila Hilarij Lavrenčič za posvetni, Helena Fojkar Zupančič pa za cerkveni del. Gregor Klančič je vodil tečaj za 6 organistov. Za številno skupino otrok sta skrbeli Urška Šinigoj in Renata Vereš, medtem ko sta na letos uvedenem seminarju mladinskega petja Helena Fojkar Zupančič in Andreja Štucin vadili s skupino deklet.

Za slovo so udeleženci 12. avgusta pripravili nastop. V cerkvi so bili najprej na vrsti organisti in pevci solisti, nato je pri maši pel mešani zbor pod vodstvom Helene Fojkar Zupančič in ob spremljavi Angele Tomanič. Sledil je še krajši nastop s posvetnim programom v veži hotela Balnea. Oblikovali so ga mlajša dekljska vokalna skupina pod vodstvom Helene Fojkar Zupančič in Andreje Štucin, priložnostni moški zbor pod vodstvom Mirka Ferlana ter mešani zbor.

LJUDEVIT PIVKO V ITALIJANŠČINI

Goriška založba Libreria Editrice Goriziana je pod naslovom *Abbiamo vinto l'Austria-Ungheria, La Grande Guerra dei legionari* slavi sul fronte italiano (Premagali smo Avstro-Ogrsko, Slovanski dobrovoljci na italijanski fronti med prvo svetovno vojno) na 849 straneh izdala italijanski prevod vojnih spominov Ljudevita Pivka (1880–1937). Gre za pripoved slovenskega avstro-ogrskega častnika o odločitvi za upor proti »ječi narodov«, dezertiranju in vojskovanju na italijanski strani. To je bilo za marsikoga sporno. V izvirniku so spomini izšli v celi vrsti knjig in brošur v letih 1923–28, leta 1991 pa v Mariboru pod skupnim naslovom *Proti Avstriji* in s spremno besedo Janeza J. Švajncerja. Tudi to spremno besedo najdemo v italijanski izdaji, za katero je predgovor napisal Marco Cimmino. Prevod pa je podpisala Irena Lampe.

BORIS PAHOR V RUŠČINI

V Knjižnici tujih književnosti v Moskvi so 20. junija predstavili ruski prevod najbolj odmevne knjige tržaškega pisatelja Borisa Pahorja *Nekropola*. Pisatelj, ki se je za to priložnost podal v Moskvo, je bil tudi častni gost na sprejemu, ki ga je ob 20-letnici slovenske neodvisnosti priredila slovenska veleposlanica v Rusiji.

NAŠA ŠPRAHA

Župan iz Naborjeta – Ovčje vasi Aleksander (Ali, Alessandro) Oman je v domačih Ukvah na 205 straneh izdal svojo tretjo knjigo, slovar domačega koroškega narečja, ki nosi naslov *Naša špraha*, Ziljsko narečje iz Ukev - Dizionario zegliano di Ugovizza. Uvodna besedila so objavljena v italijanščini, slovenščini, nemščini in furlanščini, pri čemer so mu s prevodi pomagali Tanja Tomaselli, Maria Laura Pinagli in Gilberto Antoniutti.

Že leta 2004 je Oman objavil jezikovni učbenik za otroke *Pa našam, Primo libro di lettura per i bambini*, ki ga je založila občinska uprava.

Leta 1992 pa je pri zadrugi Dom v Čedadu v italijanščini izdal obsežno knjigo o flori v Kanalski dolini z navedbo domačih slovenskih imen rastlinja (*Etnobotanica della Val Canale con particolare riguardo ai fitonimi sloveni di Ugovizza, Valbruna, Comporsoso e S. Leopoldo*).

Strip o tragiki Gonarsa

Davide Toffolo iz Pordenona, ki sodi med vodilne italijanske risarje in ilustratorje, je pri založbi Coconino Press (Bologna – Rim – Pariz 2010) na 146 straneh izdal strip *L'inverno d'Italia* (Italijanska zima). Protagonista sta slovenska otroka Drago in Giudita. Knjiga na vsakomur razumljiv, a dramatičen način govori o trpljenju slovenskih internirancev v Gonarsu. Nekaj dragocenega dokumentarnega gradiva je zanjo prispevala Paola Bristot.

Nastanek ilustrirane zgodbe je spodbudil bivši župan iz Gonarsa Ivan Cignola, saj avtor, tako kot večina Italijanov, o fašističnih taboriščih ni vedel čisto nič. Zgodba je trdno zasidrana v zgodovinskih dejstvih, avtorjeva obsodba nasilja pa je univerzalna, saj knjigo posveča »Romom, ki jih danes preganjajo v Evropi«.

Samostojna Slovenija bodi POZDRAVLJENA

Osnovna knjiga Slovenije
v zamejskem periodičnem tisku 1988-1991
KATOLIŠKI GLAS - NOVI LIST
DOM - MLADIKA

Samostojna Slovenija, bodi pozdravljena!

Ob praznovanju 20-letnice samostojnosti Republike Slovenije je Goriška Mohorjeva družba izdala knjigo *Samostojna Slovenija, bodi pozdravljena, Osamosvajanje Slovenije v zamejskem periodičnem tisku 1988-1991: Katoliški glas, Novi list, Dom, Mladika*.

Gre za izbor člankov, ki so izhajali v omenjenih listih in reviji od aretacije četverice leta 1988 prek krepitve slovenske pomladi do prvih demokratičnih volitev, osamosvojitve in vojne za Slovenijo.

Knjigo, ki je razdeljena po tematskih sklopih, ki skušajo kronološko podati potek dogajanja, sta uredila Marija Češčut in Marko Tavčar, prvič pa so jo predstavili 23. maja v Gorici.

UMRL JE DR. FRANCO BIASIA

Dne 22. julija je nenadno preminil dr. Franco Biasia iz Padove, ki se je zadnja leta posvetil raziskavam o tamkajšnjem italijanskem koncentracijskem taborišču v Chiesanuovi in o liku p. Placida Corteseja. Imel je 63 let. Pokopali so ga 26. julija v Padovi.

Po poklicu je bil zdravnik nefrolog. Že zgodaj pa je bil dejaven v ekoloških in protijedrskih gibanjih. Leta 2009 je bil med pobudniki posveta in postavitve obeležja v spomin na p. Corteseja pred vojašnico v Padovi, v kateri je bilo med vojno taborišče. Napisal je tudi esej za publikacijo, ki je takrat izšla. S prijateljem prof. Antoniom Bonadonno je nato pripravil zgoščenko z dokumentarcem o omenjenem taborišču. Slovesno so jo predstavili ob okrogli mizi o Chiesanuovi, ki jo je vodil 24. januarja letos ob Dnevu spomina v Padovi.

NAGRAJENI KOROŠCI

Poleti je bilo za različna področja ustvarjanja odlikovanih več koroških Slovencev.

Založnik Lojze Wieser je prejel izredno nagrado Foruma Kreisky.

Rektor doma Sodalitas v Tinjah Jože Kopeinig je bil nagrajen za svoje kulturno-prosvetno delo.

Mladi igralci Teatra Šentjanž so prejeli »gledališkega oskarja« v dunajskem Burgtheatru.

Celovski literarni zgodovinar dr. Janez Strutz je prejel avstrijsko državno nagrado Translatio za izjemne prevode leposlovnih besedil.

V Münchnu so pisatelju Florjanu Lipušu podelili Petrarcovo nagrado.

Maja Haderlap, ki je objavila svoj prvi roman v nemškem jeziku *Engel des Vergessens* (Angel pozabe), je zmagala na 35. dnevih nemške literature in prejela nagrado Ingeborg Bachmann.

DESETIČ ZGODBE ZA DUŠO

Duhovnik in časnikar Božo Rustja (1963), ki dela v uredništvu revije Ognjišče, vodi tiskovni urad škofije Koper in predava na teološki fakulteti v Ljubljani, je ob drugih publikacijah spomladi izdal svojo že deseto knjigo v zbirki *Zgodbe za dušo*, in sicer z naslovom *Zgodbo ti povem*.

Zbirka je med bralci zelo priljubljena. Več knjig je bilo ponatisnjenih (tudi po sedem izdaj) in prevedenih, večinoma pa so dosegle naklado nad 10.000 izvodov.

MLADINA SSK V SRCU EVROPE

Od 11. do 14. maja je bila na vabilo evropskih poslancev Lojzeta Peterleta (Nova Slovenija) in Herberta Dorfmana (Južnotirolska ljudska stranka) v Strasbourgu in Bruslju skupina mladih s Tržaškega in Goriškega. Pobudo sta dala podmladka stranke Slovenska skupnost Mladi za mlade (Trst) in Prihodnost (Gorica) pod vodstvom deželnega tajnika Mladinske sekcije SSK Tomaža Špacapana. Med udeleženci srečanji so bili tudi strankin deželni tajnik Damijan Terpin, zastopnik društva Edinost Samo Pahor in drugi.

Mladi so imeli med drugim odmeven nastop pred člani Medskupine evropskega parlamenta za manjšine. Opozorili so jih zlasti na odprta vprašanja dvojezičnih napisov in šolstva.

CD TEKOČINA

Zadnje mesece doživlja lep uspeh zgoščenka *Tekočina*, pri kateri sta avtorja besedil in glasbe ter producenta mlajša zamejska glasbenika Andrej Kralj in Peter Gergolet. Izvedbo enajstih dokaj različnih skladb sta zaupala glasbenikom in pevcem z Goriškega, s Tržaškega in iz matične Slovenije. Vsi sodelujoči pri projektu *Vulture and the Guru* so se tudi predstavili na koncertu 14. januarja v Kulturnem domu v Gorici. Ob tem sta nastala še videospota za pesmi *Revolucija* in *Včasih grem*.

DVE NOVI KNJIGI ALOJZA REBULE

V Sloveniji sta v zadnjih mesecih izšli dve novi knjigi tržaškega pisatelja Alojza Rebule. Najprej gre za nov roman *Četverorečje*, ki šteje 269 strani in ga je izdala Celjska Mohorjeva družba.

Pri založbi Družina v Ljubljani pa so izdali 300 strani debelo knjigo *Credo*. To je pravzaprav naslov komentarjev – kolumn –, ki jih tržaški pisatelj tedensko objavlja v verskem listu Družina vse od začetka letnika 1998 dalje, torej 12 let in pol. V tej knjigi je ponatisnjenih 140 Rebulovih najbolj odmevnih in aktualnih kolumn, ki jih je izbral glavni urednik tednika Franci Petrič. Sam je v knjigi objavil tudi svoj članek o Rebulovi 85-letnici izpred dveh let. Uvodno spremno besedo pa je prispeval kardinal Franc Rode, ki o Rebuli pravi, da je »čarodej besede in vitez misli kot malokdo«.

IGOR TUTA PREDSEDNIK ZSKD

Na 45. občnem zboru, ki je bil obenem 6. kongres Zveze slovenskih kulturnih društev, je bil 13. maja za novega predsednika izvoljen Igor Tuta. ZSKD, ki povezuje 81 društev v vseh treh pokrajinah Furlanije Julijske krajine, v katerih avtohtono živimo Slovenci, je zadnja dva mandata vodil Marino Marsič.

Na občnem zboru so med drugim podelili več društvenih nagrad in priznanj.

Rožmarin in roženkravt

V Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu so 25. junija predstavili novo knjigo o krajevni zgodovini. Gre za delo *Rožmarin in roženkravt, Versko življenje pri Sv. Ivanu v Trstu 1858–2010*.

Uredila in pretežno napisala jo je Neva Zaghet v sodelovanju s Katjo Pasarit. Spremno zgodovinsko študijo je prispeval Milan Pahor. V publikaciji je tudi zelo veliko dragocenega slikovnega gradiva. Izdala sta jo Društvo Marij Kogoj in založba Neotheresis.

UMRL JE ŠPORTNI DELAVEC IVAN FURLANIČ

Po dolgi bolezni je 31. julija umrl tržaški športni delavec in časnikar, šolnik Ivan (Giani) Furlanič. Rodil se je 17. junija 1938 v Manžanu nad Koprom, z družino pa se je leta 1956 preselil v Trst, kjer je obiskoval realno gimnazijo, potem pa v Ljubljani končal Visoko šolo za telesno kulturo in postal profesor telovadbe na slovenskih šolah na Tržaškem.

V mladih letih se je uspešno ukvarjal z atletiko in odbojko, v društvu Bor v Trstu pa si je pridobil velike zasluge kot dolgoletni trener ženskih odbojcarskih ekip.

O športu je pisal za Primorski dnevnik in ljubljansko Delo kot dolgoletni zamejski športni dopisnik. Od leta 1971 do pred nekaj leti je redno sodeloval tudi pri nedeljski oddaji Šport in glasba na Radiu Trst A.

MALA GORA

Ob 70-letnici prvega spopada z italijanskim okupatorjem na zasedenem slovenskem ozemlju je bila 14. maja slovesnost na Mali gori nad Ribnico. Boja tigrovcev Danila Zelena, Ferda Kravanje in Antona Majnika se je spomnil slavnostni govornik, predsednik Državnega zbora Pavel Gantar.

KARAVANKE BREZ MEJA

Celovška Mohorjeva je v slovenski in nemški različici izdala vodnik Karavanke brez meja. Avtor Gerhard Leeb v njem predstavlja značilnosti, lepote, zanimivosti in osebna doživetja na severni in južni strani gorske verige, ki ločuje Gorenjsko od Koroške in Slovenijo od Avstrije.

Simpozij o kiparju Goršetu

Ob 25-letnici smrti kiparja in ilustratorja Franceta Goršeta (1897–1986) je Slovensko prosvetno društvo Kočna priredilo 30. julija v Goršetovi galeriji v Svečah na Koroškem simpozij o tem umetniku in izdalo publikacijo s povzetki referatov v slovenščini in nemščini.

Srečanje se je začelo s spominsko mašo v župnijski cerkvi sv. Lamberta, ki jo je daroval rektor Doma v Tinjah Jože Kopeinig. Nato so nastopili referenti s Koroškega, iz Slovenije, Italije in ZDA, ob koncu je bilo skupno kosilo. Za zamisel in organizacijo gre zahvala prof. Alenki Inzko Weber, posvet pa je vodil Fabjan Hafner.

40. RAST

Nastop skupine RAST v Števerjanu.

Letošnji maturanti slovenskega prostovoljnega sobotnega srednješolskega tečaja v Argentini so bili kot 40. RAST (Roj abiturientov srednješolskega tečaja) na enomesečnem obisku v Sloveniji. Kot je že nekaj let ustaljen običaj, so dva tedna obiskovali izpopolnjevalne tečaje slovenščine v Ljubljani, pred tem in po tem pa so imeli vrsto srečanj, obiskov in nastopov. Tako so bili v režiji Knjižnice Dušana Černeta iz Trsta 2. julija tudi na Tržaškem in Goriškem.

Skupina 23 mladih Slovencev iz Argentine, ki sta jo spremljata novoizvoljeni predsednik krovne organizacije v Argentini Zedinjena Slovenija Franci Žnidar in Mirjam Mehle Javoršek, se je z recitacijama predstavila tudi na Festivalu narodnozabavne glasbe v Števerjanu. Sedemnajstletniki pa so že pred odhodom v Evropo izdali svoj almanah Nekoč in danes ter zgibanko o Rasti XL.

ZBORNIK O DR. VINKU BRUMNU

Ob stoletnici rojstva filozofa, pedagoga, krekoslovca, publicista dr. Vinka Brumna (1909–1993) sta občina Središče ob Dravi, v katero spada njegov rojstni kraj Šalovci, in Zgodovinsko društvo Ormož 5. decembra 2009 priredila simpozij o njem v Središču ter odkrila spominsko ploščo na kapeli v Šalovcih.

Gradivo s simpozija o tem pomembnem možu, ki je bil v vojnih in prvih povojnih letih tudi šolnik na Goriškem, nato pa med vodilnimi kulturnimi delavci povojne emigracije v Argentini, je nedavno izšlo v zborniku Vinko Brumen 1909–1993, Zbornik referatov in avtobiografija, Ob stoletnici rojstva (Zgodovinsko društvo Ormož, 2010). Knjigo, ki šteje 137 strani, je uredila Manica Hartman. V njej so referati, ki so jih prispevali Stane Granda, Martin Breclj, Bojan Čas in Katica Cukjati, a tudi Brumnova avtobiografija iz leta 1986.

Zbornik so predstavili 16. aprila v osnovni šoli v Središču ob Dravi.

ZLATA GRILA

Na Goriškem se ob tradicionalni Mali Cecilijanki uveljavlja mladinska in otroška pevska revija Zlata grla, ki jo je letos že enajstič priredilo prosvetno društvo Vrh sv. Mihaela v sodelovanju z Združenjem cerkvenih pevskih zborov iz Gorice. Na soboto, 9. aprila, je bil v Kulturnem domu v Sovodnjah revialni del, na katerem je nastopilo deset zborov, naslednjega dne pa so v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici nastopale skupine, ki so se prijavile na tekmovalni del: dopoldne mladinski, popoldne otroški sestavi. Skupno je tako nastopilo 22 zborov z več kot 500 mladimi pevci. Žiriji je predsedoval Mirko Ferlan.

Umrl je igralec Livij Bogatec

V Trstu je 26. julija nepričakovano umrl tržaški gledališki, radijski in filmski igralec Livij Bogatec.

Rodil se je 14. avgusta 1936 v Sv. Križu in rojstni vasi, zlasti pa njemu narečju, ostal zvest do smrti. V Slovenskem stalnem gledališču v Trstu je prvič nastopil leta 1960, s prekinitvijo je bil nato v njem angažiran od leta 1961 do upokojitve. Nastopal pa je do konca tako v svoji gledališki hiši kot v Kopru, Novi Gorici, s skupino Popotni komedijanti in na predstavah zadnjih let v Sv. Križu. Zelo veliko je nastopal, tudi narečno, na Radiu Trst A.

Neločljiv igralski par Miranda Caharija in Livij Bogatec.

23. ROMANJE TREH SLOVENIJ

Rafaelova družba in Zveza evropskih izseljenskih duhovnikov sta 7. avgusta vabila na Sv. Višarje, kjer je bilo 23. Romanje treh Slovenij.

Predavanje prof. Viljema Černa o preteklih in sedanjih razmerah v Benečiji je zaradi avtorjeve bolezni prebrala Luisa Cher. Udeležence pa so pozdravili msgr. Janez Pucelj, državni sekretar Boris Jesih, evropski poslanec Lojze Peterle in drugi.

Somaševanje 12 duhovnikov je v romarski cerkvi vodil predsednik Slovenske škofovske konference, ljubljanski nadškof dr. Anton Stres, ki je tudi pridigal.

Sledil je kulturni program z nastopom zbora Slovenski cvet iz Moersa blizu Essna v Nemčiji, ki pa ga je motilo deževno vreme.

Na Sv. Višarjah so se istega dne končali tudi štiridnevni Višarski dnevi mladih, na katerih je bilo 17 udeležencev.

TAM DALEČ POD JUŽNIM KRIŽEM

Plodoviti slovenski književnik Bert Pribac (Sergaši, 1933), ki je iz Istre emigriral v Avstralijo in se spet vrnil v domači kraj, je pri Slovenski izseljenski matici v Ljubljani lani izdal knjigo Tam daleč pod Južnim križem, Izseljenska razmerja med Slovenci v Avstraliji in razpotja duha. Spremno besedo ji je napisal Peter Kovačič Peršin. Gre za avtobiografski obračun, a tudi za obravnavo razmerij med Slovenci v Avstraliji ter odnosov izseljencev do matice.

Sicer pa sta lani izšli še dve Pribčevi knjigi: zbirka poezij Podobe zlodjev in svetnikov, Stanje sveta od zgoraj in od spodaj ter nova izdaja eseja Piranski zaliv je lahko samo piranski.

Ta esej je letos v prirejeni obliki izdal v Kopru tudi v angleščini pod naslovom The Bay of Piran belongs to Piran, On the border dispute between Slovenia and Croatia.

MAVHINJE 2011

Od 18. junija do 3. julija je bil v Mavhinjah 9. Zamejski festival amaterskih dramskih skupin, ki ga prireja Športno kulturno društvo Cerovlje – Mavhinje.

Prvo nagrado so prejeli v otroški kategoriji otroška dramska skupina Breg, v mladinski kategoriji Teatr Šentjanž (Slovensko prosvetno društvo Šentjanž iz Koroške), v kategoriji odraslih pa izenačeno Dramska družina SKPD F. B. Sedej iz Števerjana in Prosvetno društvo Štandraž.

V Londonu o naši polpreteklosti

Središče za raziskovanje postkomunističnih gospodarstev (The Centre for Research into Post-Communist Economies), katerega duša je prof. Ljubo Sirc, in Študijski center za narodno spravo iz Ljubljane sta 13. aprila priredila v britanski prestolnici mednarodni znanstveni posvet Zločini komunističnega totalitarizma – kako razdvajajo narode. Vodil ga je predsednik Britansko-slovenskega društva Keith Miles. Sodelujoči zgodovinarji, pravniki in publicisti so spregovorili o vetrinski tragediji, o povojnem preganjanju Cerkve in o ilegalnih skupinah v Sloveniji, kot tudi o zamisli za ustanovitev britansko-slovenske zgodovinske komisije, ki naj bi zbrala vse dokumente in pričevanja ter pripravila skupno poročilo o okoliščinah povojne izročitve 12.000 tisoč slovenskih beguncev iz Vetrinja na Koroškem jugoslovanskim oblastem. Ob slovenskih strokovnjakih so med drugimi spregovorili britanski raziskovalci John Corsellis, Marcus Ferrar in Nikolai Tolstoy. Svoja pričevanja pa so podali tudi nekateri v Veliki Britaniji živeči slovenski begunci. Udeleženci so britanski vladi izročili peticijo z več kot 1.600 podpisi v podporo ustanovitvi britansko-slovenske zgodovinske komisije.

V materni cerkvi katoliške skupnosti v Angliji in Walesu, v westminstrski stolnici v Londonu pa je bila 25. junija na pobudo Britansko-slovenskega društva, Središča za raziskovanje postkomunističnih gospodarstev in Slovenske katoliške misije zahvalna maša ob 20-letnici slovenske samostojnosti. Daroval jo je tamkajšnji nadškof Vincent Nichols ob somaševanju ljubljanskega pomožnega škofa Antona Jamnika, koordinatorja Dušnega pastirstva Slovencev po svetu Janeza Puclja iz Münchna in voditelja Slovenske katoliške misije v Londonu Stanislava Cikaneka. Homilijo je nadškof Nichols posvetil slovenskemu narodu in slovenski Cerkvi in njuni zgodovinski poti. Zbrane je v imenu Slovenske škofovske konference nagovoril tudi pomožni škof Jamnik, ki je mašo v zahvalo za slovensko samostojnost označil tudi kot pomemben korak v procesu sprave med Veliko Britanijo in Slovenijo ob spominu na tragedijo slovenskih vojakov in civilistov, ki so jih britanske zasedbene oblasti s prevaro izročile jugoslovanskim oblastem po vojni.

Udeleženci pri maši v westminstrski stolnici (levo). Na desni: nagovor ljubljanskega pomožnega škofa Jamnika, v ozadju levo nadškof Nichols.

PROSLAVE IN PRIREDITVE OB 20-LETNICI

Ob 20-letnici slovenske neodvisnosti so se v matici, zamejstvu in po svetu zvrstile številne proslave, prireditve in druge odmevne pobude.

V Ljubljani je bilo na to temo 30. junija uglaseno 11. vseslovensko srečanje v Državnem zboru. Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu pa je letos dal pobudo še za prireditev Dobrodošli doma, ki je 1. julija dobesedno preplavila središče Ljubljane s stojnicami, prireditvami in nastopi Slovencev iz Italije, Avstrije, Madžarske in Hrvaške ter iz zdomstva.

JANEZ JANŠA V KANADI

Na prireditvi ob 20-letnici slovenske samostojnosti v Torontu, ki so jo 9. aprila priredili Kanadski slovenski kongres, Vseslovenski kulturni odbor in Kanadsko slovenska gospodarska zbornica, je bil slavnostni govornik obrambni minister izpred 20 let, nekdanji predsednik vlade, sedanji predsednik Slovenske demokratske stranke Janez Janša. Med drugim se je o povezovanju med matico in zdomstvom pogovoril s predstavniki več kot 40 organizacij. Janša je obiskal tudi Slovence v Hamiltonu.

ANTON VRATUŠA V ITALIJANŠČINI

V Trstu so 3. maja predstavili italijanski prevod vojnih spominov partizanskega borca, politika in diplomata, akademika Antona Vratuše Iz verig v svobodo. Knjigo je prevedel in uredil tržaški zgodovinar Sandi Volk, predgovor pa je napisal Stefano Bartolini. Pod naslovom Dalle catene alla libertà, La »Rabska brigada«, una brigata partigiana nata in un campo di concentramento fascista sta jo na 196 straneh izdala Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu in založba Kappa Vu iz Vidma.

Ob 100-letnici Jožeta Peterlina

V nedeljo, 26. junija, se je lepa skupina članov Slovenske prosvete udeležila sv. maše ob 100-letnici rojstva in 35. obletnici smrti nepozabnega kulturnega delavca Jožeta Peterlina. Sv. mašo je v njegovem rojstnem kraju – Vinjem vrhu na Dolenjskem daroval belocerkovski župnik g. Jože Nemanič. V cerkvi se je po maši spomnil Jožeta Peterlina predsednik Slovenske prosvete Marij Maver. Ob položitvi venca pod spominsko ploščo na pročelju cerkvice sv. Janeza pa je o liku in delu rajnega spregovoril še predsednik DSI Sergij Pahor.

Polaganje venca pri cerkvi Sv. Janeza na Vinjem vrhu.

ŠTIRIKRAT DESET

Tržaški ansambel narodnozabavne glasbe TAIMS – Fantje s Krasa je ob svoji 40-letnici izdal zgoščenko z izborom 12 avtorskih skladb. Pod naslovom Štirikrat deset je izšla pri Založbi kaset in plošč RTV Slovenija v Ljubljani. Spremono besedo je napisal Aleksi Jercog, ki se je tudi tehnično zelo posvetil zlasti starejšim posnetkom Taimsovih uspešnic.

KOROŠKI DENARNI ZAVODI

Slovenci na Koroškem imajo razvejan in dvojezično poslujoč zadružni bančni sistem z osrednjim denarnim zavodom – Zvezo bank – v Celovcu in s sedmimi posojilnicami s skupno 152 zaposlenimi ter še poslovalnico v Sloveniji.

Posojilnice so naslednje: Bilčovs – Hodiše – Škofiče (s sedežem v Bilčovsu in podružnicama v Hodišah in Škofičah), Borovlje – Celovec (s sedežem v Borovljah in podružnico v Celovcu), Pliberk (s sedežem v Pliberku in podružnicami v Globasnici, Šmihelu, Žvabeku in Metlovi), Podjuna (s sedežem v Dobrli vasi in podružnicami v Škocjanu, Sinči vasi, Velikovcu in Šentprimozu), Št. Jakob v Rožu, Zila (s sedežem v Beljaku in podružnico v Ločilu), Železna Kapla (s sedežem v Železni Kapli in podružnico v Miklavčevem).

Društvo slovenskih izobražencev je junija sklenilo sezono

V ponedeljek, 6. junija, so v Peterlinovi dvorani predstavili lik pozabljene slovenske pisateljice Milene Mohorič. O njej sta govorili publicistka Alenka Puhar in pisateljica Evelina Umek. Zadnji večer DSI pa je bil posvečen izidu upravnih volitev na Tržaškem. O tem je govoril politični tajnik stranke Slovenske skupnosti Peter Močnik.

Evelina Umek in Alenka Puhar o pisateljici Mileni Mohorič (levo). Peter Močnik in Marko Milkovič o izidu upravnih volitev na Tržaškem.

PRIREDITEV OB 20-LETNICI SAMOSTOJNE SLOVENIJE

Društvo slovenskih izobražencev in Zveza cerkvenih pevskih zborov sta se v torek, 21. junija, spomnila dvajsetletnice slovenske državnosti. Najprej je bila v cerkvi Novega sv. Antona v Trstu sv. maša za domovino, pri kateri je pel Združeni zbor ZCPZ. Maševali so duhovniki Marij Gerdol, Dušan Jakomin in Tone Bedenčič. Maši je ob 20. uri sledila v Peterlinovi dvorani proslava, pri kateri sta pela otroški zbor Kraški cvet pod vodstvom sestre Karmen Koren in Moški pevski zbor Sv. Jernej pod vodstvom Mirka Ferlana. Na večeru, ki ga je povezoval Marko Tavčar, sta igralca Tomaž Susič in Nadia Roncelli brala odlomke iz del Franca Jeze, neutrudnega borca za slovensko državo.

Tomaž Susič (levo); otroški zbor Kraški cvet pod vodstvom sestre Karmen Koren (desno).

50 let knjižnih izdaj Mladike

V ponedeljek, 20. junija, so se na lepo obiskani prireditvi spomnili 50-letnice knjižnih izdaj založbe Mladika. Svojo prvo knjigo je namreč Mladika izdala maja leta 1961 in to je bila pesniška zbirka Brune Marije Pertot *Moja pomlad*. Za petdesetletnico založbe je prof. Marija Pirjevec pripravila lep izbor pesniškega dela Brune Pertotove in mu dala naslov *Črnike dobre na nabrežju*. Knjiga, kateri je dodala tudi bogato spremno besedo, je izšla kot prvi zvezek nove knjižne zbirke »Črnike«, ki jo je opremil slikar in grafik Marjan Kravos. Prisrčnega srečanja so se udeležili številni Mladikini avtorji in prijatelji. Večer je z glasbenim nastopom obogatila pianistka Jana Zupančič. Pesmi pa je brala igralka Alenka Hrovatin.

Levo: priložnostna torta s platnico prve knjige, pesniške zbirke Brune Marije Pertot »Moja pomlad«. Desno: izbor knjižnih izdaj založbe Mladike.

Knjige

Danica Tomažič *Pisma bratu v zapor in drugi dopisi*

Mladika, 2010

Knjiga z naslovom Danica Tomažič – Pisma bratu v zapor in drugi dopisi, ki je izšla pri tržaški založbi Mladika jeseni leta 2010, je v marsičem svojevrstno presenečenje. O Danici Tomažič in njeni tragični usodi smo večkrat brali, vendar je ostal njen lik nekako v senci brata Pina in moža Stanka Vuka. Pisma, ki jih je Stanko pisal ženi iz zapora v Fossanu, so postala slavna, njena tukaj natisnjena pisma pa so bila neobjavljena. Pobudo in gradivo za njihov natis je dal pisatelj Boris Pahor, ki je publikacijo uvedel in zaključil z dvema pomembnima sestavkoma.

V uvodni besedi pojasnjuje, kako so prišla ta besedila v njegove roke in zakaj se je odločil, da jih objavi. Motilo ga je namreč, da je pisatelj Fulvio Tomizza v svojem znanem romanu Mladoporočenca iz ulice Rossetti prikazal Danico Tomažič kot ne posebno izobraženo osebo, ki je pravzaprav obvladala le slovensko tržaško narečje. Domislil se je, da bi objava Daničinih rokopisov utegnila popraviti to zgrešeno sliko. V svojem uvodu h knjigi je zapisal:

»Odkril sem torej, da se mi nudi priložnost, da vsaj nekaj trditev ovržem z objavo pisem in s stranmi Daničinih zapiskov, kjer je povzela članke elitnih kulturnikov ... Glede obvlade knjižne slovenščine pa sem imel Daničina pisma in nekaj razglednic, poslanih moji sestri Marici Pahor, kjer se zrcali Daničin značaj.«

Tem besedilom se pridružujejo še tri pisma, ki jih je Danica pisala

v imenu svoje male sestrične Majde njeni materi, gospe Tončki Bidovec Colja v zapor. Rahločutno je znala posredovati otrokove misli in pomiriti zaskrbljeno mater.

Izvirniki pisem, ki jih je Danica pošiljala v zapor, so vsi v italijanščini, ker so ta pisma morala skozi cenzuro, in jih je pisatelj Pahor prevedel v slovenščino, med njenimi pismi in razglednicami, ki so prišli na naslov Marice Pahor, pa je pet takih, ki jih je Danica napisala v slovenščini. Ta sveženj pisem je prevedla Nadia Roncelli. Tako so vsa pisemska besedila natisnjena v obeh jezikih, vključno z verzji, ki jih je Pino Tomažič napisal na hrbtno stran nekega sestrinega pisma.

Ti verzji in vsebina Daničinih pisem so se pojavili že pred leti v romanu Borisa Pahorja Zatemnitev. Ta roman je pisatelj posvetil Danici, a v njem opisanih oseb ni imenoval s pravimi, temveč s fiktivnimi imeni. Dragocenost sedanje objave je torej tudi v tem, da se izkaže avtentičnost citatov in povzetkov iz pisem, ki jih je Pahor uporabljal pri pisanju Zatemnitve.

Nazadnje prinaša knjiga še fotokopiran rokopis iz zvezka, v katerega je Danica prepisovala iz revije Ljubljanski zvon pesmi in članke, ki so jo posebej zanimali.

Slika Danice Tomažič izhaja iz tega gradiva popolnejša in bolj definirana, kot smo je bili vajeni: ni samo lepa mladenka s fantovsko frizuro in modernimi oblačili, ampak samostojna osebnost, ki ima svoj literarni okus in svoje življenjske poglede in ki ne skriva svoje slovenske zavednosti.

Knjigi daje posebno težo zaključno razmišljanje Borisa Pahorja z naslovom Dvoje duševnih kriz.

Pisatelj vzame še enkrat v pretres osebnosti Pina in Danice Tomažič ter Stanka Vuka in podoživlja upornost in dileme generacije, ki ji je pripadal skupaj z njimi tudi sam.

Marija Cenda

Borut Rutar *Krik mačehe* *Pripravljeni atentat* *primorske organizacije TIGR* *na fašističnega diktatorja* *Mussolinija v Kobaridu 20.* *septembra 1938*

Mohorjeva, Celovec 2011

Samostojni raziskovalec slovenske zgodovine Borut Rutar se je v najnovejši knjigi *Krik mačehe* že drugič povrnil k raziskovanju obsežne tematike »organiziranja in delovanja organizacije TIGR«. Njegova prva knjiga, ki je izšla pri isti založbi leta 2003 in nosi naslov *Iz primorske epopeje, Mirko Brovč in narodna vstaja organizacije TIGR 1938-1941*, je namreč kar klicala po svojem nadaljevanju. Zagotovo pa to ni Rutarjeva zadnja knjiga, ki obravnava to tematiko, saj je ostalo neraziskanih še veliko posameznih zgodb ljudi, ki so velik del svojega življenja (zlasti mladosti!) žrtvovali za osvoboditev Primorske (oz. združitev Primorske z matično domovino).

Na neki simbolni ravni je avtor postal »zaupnik bivših tigrovcev«, ki se kljub visoki starosti še vedno borijo za pravično priznanje njihovega osvobodilnega boja. Letos, ko se spominjamo 70-letnice ustanovitve OF in 20-letnice samostojne slovenske države, je prav, da se spet ozremo še nekoliko bolj nazaj v zgodovino.

vino 20. stoletja, ki so jo usodno zaznamovali kar trije totalitarizmi: fašizem, nacizem in komunizem.

Čeprav so danes že vsi trije »izmi« odšli na pokopališče zgodovine, so za njimi ostale rane, ki še niso zaceljene. Deloma je za to stanje krivo pomanjkanje arhivskega gradiva (oz. njegova nedostopnost), deloma pa molk tistih, ki bi že zdavnaj morali povedati svojo resnico oz. razkriti svojo tedanjo vlogo. Zato lahko Rutarjevo knjigo *Krik mačehe* razumemo tudi kot poslednji krik nekdanjih tigrovcev, ki so bili zamolčani in preganjani tako pod fašizmom kot pod komunizmom.

»Demokratični TIGR je štirinajst let pripravljaj narodnoosvobodilni boj na Primorskem v letih 1927-1941, natanko tako kot ga je kasneje junija 1941 z Osvobodilno fronto organizirala Komunistična partija Slovenije. Po začetku vojne so primorske celice TIGR-a tudi ustanovljale prve odbore OF na Primorskem, da bi prišlo do vseslovenskega odpora vseh demokratičnih sil in komunistov. TIGR je deloval za zrušenje fašizma in Mussolinija in za osvoboditev Slovencev na Primorskem natanko tako, kot jih je (tigrovce, op. R.Š.) nazadnje bremenila končna sodba posebnega sodišča v Trstu: vnašali so večje količine orožja in razstreliva iz Jugoslavije preko rapalske meje na (fašistično, italijansko) Primorsko, organizirali mreže gverilcev na prostranem območju celotne Primorske, določali mikrolokacijo napadov na mostove, ceste in železniške postaje, vojašnice in karabinjerske postojanke in med prebivalstvom širili propagando, s katero so spodbujali bodočo vstajo za osvoboditev Primorske.«¹

In prav tukaj lahko iščemo vzrok, zakaj je bila organizacija TIGR tako dolgo zamolčana. Vsa naša povojna »uradna« zgodovina je namreč izhajala iz dejstva, da se je »novejša zgodovina upora in borbe za

svobodo začela z ustanovitvijo OF oz. z odporom, ki ga je organizirala komunistična partija«. Deloma je k temu prispeval tudi molk tigrovcev (zlasti spričo njihove povezave z zahodnimi zavezniki, kar je bilo v prvih povojnih letih v Jugoslaviji sumljivo in pogosto tudi sodno sankcionirano: Črtomir Nagode, Ljubo Sirc).

Rutarjeva zgodovinska monografija *Krik mačehe* je pravzaprav prikaz osebne zgodbe Franca Kavsa (1913-1970), mladega fanta iz vasi Čezsoča, ki se je pri svojih 25 letih odločil, da bo napravil atentat na fašističnega diktatorja Mussolinija in s tem zaustavil nadaljnjo italijanizacijo (asimilacijo) Primorske. Samo dejanje, ki je bilo tik pred izvedbo preklicano, pa je imelo svojo predzgodovino in na koncu tudi svoj tragični konec – drugi tržaški proces, ki je zgodaj zjutraj, 15. decembra 1941 na openskem strelišču vzel življenja petim obsojencem, primorskim rodoljubom: Simonu Kosu, Ivanu Ivančiču, Viktorju Bobku, Ivanu Vadnalu in Pinku Tomažiču; štirim obsojencem pa so tik pred izvršitvijo smrtne kazni spremenili obsodbo v kazen dosmrtne ječe. To so bili dr. Lavo Čermelj, Franc Kavsa, dr. Teodor Sarđoč in Zorko Ščuka.

Čeprav se je avtor trudil, da bi ugotovil, zakaj ni prišlo do izvedbe atentata, je na koncu ostalo nerazrešenih še nekaj vprašanj, ki jih bodo, morda šele čez leta, razkrili novi dokumenti. Izpostavi predvsem tri možnosti:

Čustvena labilnost atentatorja, ki ga je sicer prežemalo rodoljubje,

pa si je v zadnjem trenutku premislil. Verjetno je pomislil na nepotrebne, nedolžne žrtve (v prvih vrstah so v špalirjih običajno stali otroci), ki bi jih njegovo samomorilsko dejanje povzročilo.

Ravnanje mačehe Ane, ki je morda od kod dobila namig, da njen pastorek namerava izvesti atentat, in ga je zato skrbno zasledovala, da ni zapustil doma z bombo okoli pasu (ki pa se je pri tem, brez dvoma, zavedala tudi dejstva, kakšne sankcije bi doletele celo družino, če bi atentat na Mussolinija uspel – ubit bi bil le vodja, fašistična stranka in njen represivni aparat pa bi svojo »krvavo rihto« nadaljevala).

»Uradni« preklic atentata s strani same organizacije TIGR ali zaveznikov, ki so s popuščanjem Hitlerju in Mussoliniju skušali ohraniti mir v Evropi (pričakovani podpis Münchenskega sporazuma). Zadnje trditev potrjuje tudi študija dr. Milice Kacin Wohinz *Razmere na Primorskem pred napadom na Jugoslavijo*:² pretela je nevarnost, da po izvršenem atentatu fašistična policija razkrije široko obveščevalno mrežo, ki jo je imel Intelligence Service (britanska obveščevalna služba) prek TIGR-a in svojih sodelavcev razpredeno tako rekoč po celotnem ozemlju fašistične Italije.

Čeprav se je Mussolini leta 1938 izognil atentatu, pa je na koncu vendarle padel pod likvidatorjevimi streli – le da je na petelina pritisnil italijanski borec za svobodo.

Tako »Franc Kavsa 20. septembra 1938 v Kobaridu ni začel druge svetovne vojne. Začel jo je tisti, ki sta mu Franc in mati Ana po prepiru pustila živeti.«³

dr. Rozina Švent

¹ Borut Rutar, *Krik mačehe*, str. 177 (dalje: Rutar).

² Razprava je izšla v zborniku *Slovenski upor 1941*, SAZU, Ljubljana 1991. Rutar, str. 71.

³ Rutar, str. 212.

Poročilo o delu Knjižnice v letu 2010

V letu 2010 se je vodstvo in osebje *Knjižnice Dušana Černeta* posvetilo bolj sistematičnemu zbiranju slovenskega zdomskega tiska, predvsem knjižnih izdaj slovenskih avtorjev, ki so jih prevedli in izdali v raznih evropskih državah, v Severni in Južni Ameriki. Naš knjižni fond smo dopolnili s publikacijami slovenskih avtorjev, ki svoje knjige izdajajo v jeziku držav, v katerih prebivajo. Teh avtorjev je precej predvsem v Argentini, Nemčiji in Franciji. Vse to novo gradivo smo že inventarizirali in katalogizirali, tako da je že dostopno našim bralcem. Gradivo, ki smo ga prejeli, je bilo popisano v zadnjih številkah *Novic KDC*. S tem sistematičnim zbiranjem bomo nadaljevali tudi v prihodnje, tako da bodo naše zbirke slovenskega zdomskega tiska čimbolj popolne. Vsem dobrotnikom, ki so nam pomagali pri tem delu, se odbor knjižnice najtopeleje zahvaljuje in vabi, da nam tudi v tem letu in v naslednjih letih pomagajo.

Inventarizacija

V letu 2010 je osebje knjižnice inventariziralo 300 knjižnih enot, in sicer knjig, brošur in periodičnega tiska. Konec leta 2010 je bilo v knjižnici inventariziranih 14.000 knjižnih enot.

Dalje smo v preteklem letu nadaljevali z inventarizacijo drobnega tiska. Bilo je inventariziranih 117 enot; drobn tisk sedaj obsega 3.217 enot.

Katalogizacija

Nadaljevali smo s katalogizacijo knjižnega in periodičnega tiska. V centralni knjižni katalog je bilo vloženi 192 knjižnih listkov, v katalog slovenskega zdomskega tiska pa 122 knjižnih listkov. V centralnem katalogu je sedaj 11.416 listkov, v zdomskem pa 3.514.

Izpopolnjevanje knjižnega gradiva

V uvodu našega letnega poročila smo napisali o zbiranju slovenskega zdomskega tiska. Poleg tega smo redno sodelovali pri izmenjavi tiska z *Narodno in univerzitetno knjižnico*, s knjižnico *Studia Slovenica* in z drugimi knjižnicami v Sloveniji. Prejemamo tisk, ki ga

izdajajo slovenske župnije v Nemčiji, Švici, Veliki Britaniji in na Švedskem. Založba *Mladika* nam redno daruje slovenske knjižne izdaje, ki jih prejema v oceno.

Knjižne izdaje

Tik pred izidom je delo *Lepa Vida ob Srebrni reki*, ki ga je pripravil Marjan Pertot, v katerem je opisana kulturna, predvsem gledališka dejavnost slovenskih izseljencev, ki so se naselili v Argentini med obema vojnoma. S to izdajo je avtor dokončal pregled gledališkega delovanja v Argentini, saj je pred leti izšla publikacija, ki je nazorno prikazala bogato gledališko dejavnost slovenske politične emigracije. Knjiga je bila lepo sprejeta, predvsem pri argentinskih Slovencih, ki so sooblikovali bogato kulturno, predvsem gledališko dejavnost. Avtor in odbor knjižnice je prejel veliko čestitk in pohval od posameznikov, kot tudi od slovenskih kulturnih ustanov. Upamo, da bo tudi nova knjižna izdaja o gledališkem udejstvovanju deležna enakih pohval.

Nadaljujemo zbiranje gradiva za obsežno publikacijo, v kateri bomo bibliografsko popisali slovenski tisk v Nemčiji. Publikacija naj bi izšla konec tega leta.

V načrtu sta še dve knjižni izdaji, in sicer gledališko delovanje Slovencev v Kanadi in bibliografija slovenskega tiska v Avstraliji.

Vezava

Kot vsa prejšnja leta smo tudi lansko leto poskrbeli, da smo vezali predvsem periodični tisk, da je tako lažje dostopen našim bralcem.

Likovni arhiv

Likovni arhiv, ki ga vodi Edi Žerjal, je zbral že veliko gradiva. Vse podatke, ki zadevajo slovenske slikarje v zamejstvu, vnaša v računalnik, da bodo lahko kasneje dostopni vsem zainteresiranim preko svetovnega spleta.

Za smeh in dobro voljo

V tovarniški menzi je veliko veselje.

»Kaj pa je danes?« se čudi direktor.

»Računovodstvo se je zmotilo,« pojasni oddelkovodja,
»namesto osebnih dohodkov so izplačali odtegljaje.«

»Ali ste testirali mojo mišlovko?« vpraša izumitelj na patentnem uradu.

»Smo.«

»Torej boste patentirali?«

»O tem moramo še razpravljati. Danes zjutraj smo namreč pred mišlovko našli tri miške, ki so umrle od smeha, ko so jo videle.«

»Želim bomboniero z najboljšimi čokoladnimi bomboni za mojo ženo.«

»Torej jo želite presenetiti?«

»Vsekakor jo bom. Ona namreč pričakuje, da ji bom kupil avto.«

Milan je na dražbi kupil čudovitega papagaja. Ko je plačeval izlicitirano ceno zanj, je vprašal:

»Pa zna govoriti?«

»Seveda! Kdo pa mislite, da je višal ceno?«

Državni sekretar je padel po stopnicah in je bil takoj prepeljan na urgenco. Že nekaj minut po sprejemu je na urgenco poklical minister in vprašal zdravnika:

»Upam, da si ni zlomil hrbtenice?«

»Kje pa!« ga je potolažil doktor. »On je sploh nikoli ni imel.«

»Vi ste ponoreli, sedemdeset let imate, pa se hočete poročiti s tem dvajsetletnim dekletom. Saj ta je pa res premlada za vas!«

»Prav imate. Mislim, da bo bolje, če jo počakam še dve, tri leta.«

Miha je več življenja preživel po zaporih kot pa zunaj. Ko je po neki prestani kazni odhajal, je naročil vratarju:

»Jože, če pride zame kaj pošte, jo kar obdržite. Saj se kmalu spet vidimo.«

LISTNICA UPRAVE

ČESTITKE OB PETDESETLETNICI ZALOŽBE:

V imenu Komisije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu Državnega zbora Republike Slovenije in v svojem imenu Vam iskreno čestitam ob 50-letnici delovanja založbe Mladika.

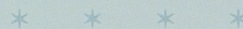
Želim Vam še veliko knjižnih in založniških uspehov.

Z lepimi pozdravi,

Miro Petek

Predsednik

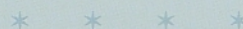
*Komisija za odnose s Slovenci
v zamejstvu in po svetu*

Čestitam Vam in se z Vami veselim ob 50 letnici delovanja Založbe Mladika.

S hvaležnostjo se spominjam vseh profesorjev, ki so še prej zasadili Mladiko.

S spoštovanjem
Julka Strancar

50 let skrbi za Mladiko!

Mladiki sledim od prvih začetkov, zato cenim Vaše delo in upam, da ga boste nadaljevali.

V priznanje pošiljam za Mladiko tisoč dolarjev.

Vaš Jože Velikonja

»Povejte, obtoženi, s kakšnim namenom ste šli skozi okno v tuje stanovanje?«

»Mislil sem, da je to naše stanovanje.«

»Zakaj ste pa potem pobegnili, ko je prišla gospodarica?«

»Ker sem mislil, da je moja žena.«

»Pepca, kaj si pa ponoči tako tarnala?«

»Sanjala sem, da sem stonoga in da nimam nobenih nogavic!«

»Mar ti misliš, da sem jaz tako neumen kot zgledam?«

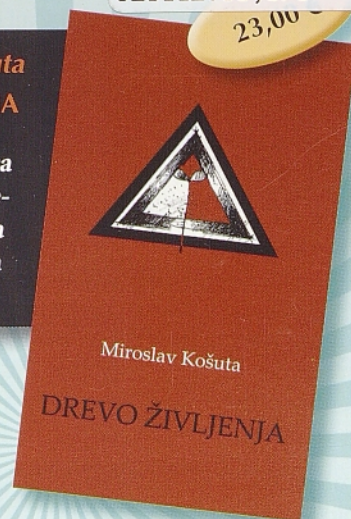
»Sploh ne. Kaj takega je nomogoče.«

NOVO PRI MLADIK

Miroslav Košuta
DREVO ŽIVLJENJA

Knjiga letošnjega Prešernovega nagrajenca Miroslava Košute je izšla ob avtorjevi petinšedeset letnici. Izbrane in nove pesmi je za tisk pripravil avtor sam, spremno besedo pa je napisala Prof. Tatjana Rojc.

BRUNA MARIJA PERTOT
ČRNIKE DOBRE NA NABREŽJU
Izbrane pesmi

“V sebi nosi zelo razločne obris tržaške pokrajine, z barkovljanskim portičem, s paštni, gmajnami, nadmorskimi terasami, obraslimi z bori in volhkimi rumenimi brnistrami.”

46. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 2011

Park Finžgarjevega doma – Opčine (TS), Dunajska cesta 35

Petek, 2. septembra 2011

Ob 16.30: dr. Bogdan Žorž, Kristina Martelanc
KRIZA ODNOSOV V DRUŽINI

Ob 21. uri bo na prireditvenem prostoru koncert.

Sobota, 3. septembra 2011

Ob 16.30: dr. Rafko Dolhar
**ALI LAHKO TUDI ZAMEJSKI SLOVENCİ
PRAZNUJEMO 150-LETNICO ITALIJE?**

Nedelja, 4. septembra 2011

Ob 10. uri: dr. Anton Stres
NOVA EVANGELIZACIJA PO SLOVENSKO

Ob 15. uri možnost ogleda razstave o Bari Remec v Zinkovem domu.

Ob 16. uri: dr. France Arhar
OD TOLARJA DO EVRA

V nedeljo, 4. septembra, ob 9. uri bo za udeležence Drage sv. maša, ki jo bo daroval ljubljanski nadškof in metropolit msgr. Anton Stres.